

Toimintamallit teollisuusjätevesisopimusten haastaviin tilanteisiin

Vesilaitosyhdistyksen monistesarja nro 86

Helsinki 2023

Tämä julkaisu on toteutettu Vesihuoltolaitosten kehittämisrahaston ja hankekumppaneina toimineiden vesihuoltolaitosten Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, HSY, Kymen Vesi Oy, Tampereen Vesi ja Uudenkaupungin Vesi rahoituksella.

Julkaisun on laatinut AFRY Finland Oy.

Julkaisun jakelu:

Vesilaitosyhdistys
Ratamestarinkatu 7 B
00520 Helsinki

puh. (09) 868 9010
sähköposti: vvy@vvy.fi
kotisivu www.vvy.fi

ISSN-L 2242-7279
ISSN 2954-2014 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-7545-04-1

Helsinki 2023

KUVAILEHTI							
<i>Julkaisija</i>	Suomen Vesilaitosyhdistys ry						
<i>Tekijät</i>	AFRY Finland Oy Kaisa Valkonen, Maija Vilpanen, Anne Kuulas, Eero Makkonen, Anne-Mari Aurola						
<i>Julkaisun nimi</i>	Toimintamallit teollisuusjätevesisopimusten haastaviin tilanteisiin						
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Vesilaitosyhdistyksen monistesarja nro 86						
<i>Julkaisun teema</i>	Teollisuusjätevedet						
<i>Saatavuus</i>	Julkaisu on saatavissa Vesilaitosyhdistyksen verkkosivuilta.						
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Teollisuudessa muodostuvat, kunnallisille jätevedenpuhdistamoille viemäritälvät jätevedet voivat aiheuttaa haittoja viemäriverkostojen tai jätevedenpuhdistamoiden toiminnalle ja lisäkustannuksia vesihuoltolaitokselle. Teollisuustoimijoiden kuormitusta viemäriin voidaan säännellä ympäristöluvassa, mutta aina luvan määräykset eivät itsessään riitä, eivätkä kaikki teollisuustoimijat ole ympäristöluvanvaraisia. Tätä varten vesihuoltolaitosten ja teollisuustoimijoiden välillä solmitaan teollisuusjätevesisopimuksia, joissa sovitaan teollisuusjätevesien viemäriin johtamisen ja käsittelyn ehdoista.</p> <p>Teollisuusjätevesisopimusten noudattamiseen, neuvottelujen etenemiseen tai sopimusehtojen muuttamiseen liittyy kuitenkin tiettyjä haasteita. Vesihuoltolaitoksilla ei aina ole resursseja tai riittävää osaamista selvittää, miten ongelmatilanteissa voisi edetä, mihin lakipykäliin vedota tai miltä viranomaistahoilta voisi saada apua.</p> <p>Tässä julkaisussa esitellään toimintamalleja, joiden avulla sopimusneuvotteluita voi erilaisissa haastavissa tilanteissa edistää. Julkaisussa on esitetty teollisuusjätevesiin liittyvää lainsäädäntöä ja periaatteita sekä suosituksia toimintatavoista tilanteissa, joissa sopimusneuvottelut eivät käynnisty tai edisty, sopimusehtoja ei noudateta tai elinkeino- ja omistajapolitiikka vaikuttavat sopimusehtoihin. Julkaisussa esitetään myös keinoja, joilla yhteistyötä teollisuuden kanssa voidaan kehittää.</p>						
<i>Avainsanat</i>	Teollisuusjätevesi, jätevedenpuhdistus, teollisuusjätevesisopimus						
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Vesihuoltolaitosten kehittämisrahasto / Suomen Vesilaitosyhdistys ry, HS-Vesi Oy, HSY, Kymen Vesi Oy, Tampereen Vesi, Uudenkaupungin Vesi						
	<table border="1"> <tr> <td><i>ISBN</i> 978-952-7545-04-1</td> <td><i>ISSN</i> 2954-2014</td> <td></td> </tr> <tr> <td><i>Sivuja</i> 42</td> <td><i>Kieli</i> suomi</td> <td><i>luottamuksellisuus</i> julkinen</td> </tr> </table>	<i>ISBN</i> 978-952-7545-04-1	<i>ISSN</i> 2954-2014		<i>Sivuja</i> 42	<i>Kieli</i> suomi	<i>luottamuksellisuus</i> julkinen
<i>ISBN</i> 978-952-7545-04-1	<i>ISSN</i> 2954-2014						
<i>Sivuja</i> 42	<i>Kieli</i> suomi	<i>luottamuksellisuus</i> julkinen					
<i>Julkaisun jakelu</i>	Vesilaitosyhdistys, www.vvy.fi						
	Tekijät vastaavat julkaisun sisällöstä eikä julkaisun sisältöä voida tulkita Vesilaitosyhdistyksen kannanotoksi.						

BESKRIVNINGSBLAG			
<i>Publicerat av</i>	Finlands Vattenverksförening r.f.		
<i>Författare</i>	AFRY Finland Oy Kaisa Valkonen, Maija Vilpanen, Anne Kuulas, Eero Makkonen, Anne-Mari Aurola		
<i>Publikationens titel</i>	Verksamhetsmodeller för utmanande situationer gällande avtal om industriellt avloppsvatten		
<i>Publikationsseriens titel och nummer</i>	Vattenverksföreningens duplikatserie nr 86		
<i>Publikationens tema</i>	Industriellt avloppsvatten		
<i>Tillgänglighet</i>	Publikationen finns på Vattenverksföreningens webbsida.		
<i>Sammanfattning</i>	<p>Avloppsvatten som uppstår i industrin och leds till kommunala reningsverk kan orsaka olägenheter för avloppsnätens eller reningsverkens funktion och extra kostnader för vattentjänstverket. Industriella aktörers belastning på avloppsnätet kan regleras i miljötillståndet, men ofta räcker inte bestämmelserna i tillståndet, och dessutom är alla industriella aktörer inte miljötillståndspliktiga. På grund av detta tecknas avtal om industriellt avloppsvatten mellan vattentjänstverk och industriella aktörer, där villkoren för ledning av industriellt avloppsvatten till avloppsnätet och reningen av vattnet fastställs.</p> <p>Det finns dock vissa utmaningar förknippade med att följa eller ändra på villkoren och att fortskrida i förhandlingarna för avtal om industriellt avloppsvatten. Vattentjänstverken har inte alltid resurser eller tillräcklig kompetens för att ta reda på hur man kan gå tillväga i problematiska situationer, vilka lagparagrafer man kan hänvisa till eller vilka myndighetsparter som kan hjälpa till.</p> <p>I denna publikation presenteras verksamhetsmodeller som stöd för att främja avtalsförhandlingarna i olika utmanande situationer. I publikationen presenteras lagstiftning och principer gällande industriellt avloppsvatten samt rekommendationer om tillvägagångssätt i situationer där avtalsförhandlingarna inte kommer i gång eller går framåt, avtalsvillkoren inte följs eller där näringslivs- och ägarpolicyn påverkar avtalsvillkoren. I publikationen presenteras också metoder för utveckling av samarbetet med industrin.</p>		
<i>Nyckelord</i>	Industriellt avloppsvatten, avloppsvattenrening, avtal om industriellt avloppsvatten		
<i>Finansiär/uppdragsgivare</i>	Finlands Vattenverksförening r.f.		
	<i>ISBN</i> 978-952-7545-04-1	<i>ISSN</i> 2954-2014	
	<i>Sidantal</i> 42	<i>Språk</i> finska	<i>Konfidentialitet</i> offentlig
<i>Distribution av publikationen</i>	Vattenverksföreningen, www.vvy.fi		
	Författarna är ensamt ansvariga för rapportens innehåll, varför detta ej kan åberopas såsom representerande Vattenverksföreningens ståndpunkt.		

Esipuhe

Tässä julkaisussa esitellään toimintatapoja teollisuusjätevesisopimusten haastavien tilanteiden ratkaisemiksi. Julkaisu on osa hanketta, jossa selvitettiin, miten sopimusneuvotteluita voisi edesauttaa, miten vesihuoltolaitos tai eri viranomaiset voivat vaikuttaa neuvottelujen etenemiseen tai sopimusrikkomuksiin ja miten tilanne vaihtelee laitoksen ympäristölupavelvollisuuden mukaan.

Toimintamalleja esitellään esimerkkitapauksiin, jotka edustavat vesihuoltolaitosten kohtaamia haastavia tilanteita teollisuusjätevesien hallinnassa. Esimerkkitapaukset valittiin hankkeen ohjausryhmän ja konsultin kokemusten perusteella. Toimintamalleja haettiin lainsäädäntöselvityksestä sekä työpajatyöskentelyllä keskittyen erilaisiin teollisuusjätevesisopimusten laatimisessa kohdattuihin ongelmiin ja haastavien tilanteiden skenaarioihin.

Työpajoihin osallistui vesihuoltolaitosten, viranomaisten sekä teollisuuden edustajia. Työpajojen tuloksena oli useita teollisuusjätevesisopimusprosessien edistämistä tukevia lakipykäläiä sekä pehmeämpiä käytäntöjä ja yhteistyömahdollisuuksia, joita esitellään tässä julkaisussa. Koska teollisuusjätevesisopimus on kuitenkin yksityisoikeudellinen sopimus, ei lainsäädännöstä löydy selkeitä tai helppoja ratkaisuja, joilla sopimukseen voisi velvoittaa tai sen sisältöön suoraan vaikuttaa. Sopimustyö vaatii paitsi vesihuoltolaitosten, myös viranomaisten aktiivisuutta.

Hankkeen rahoittajina toimivat Vesihuoltolaitosten kehittämisrahasto, HS-Vesi Oy, Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY), Kymen Vesi Oy, Tampereen Vesi sekä Uudenkaupungin Vesi. Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Paula Lindell (Vesilaitosyhdistys), Jukka Meriluoto (HS-Vesi Oy), Heli Lindberg (HSY), Emmi-Maria Ukko (Kymen Vesi Oy), Marja Pitkänen (Tampereen Vesi) ja Kim Westerholm (Uudenkaupungin Vesi). Hankkeen toteutti AFRY Finland Oy.

Kiitämme lämpimästi hankkeessa järjestettyihin kolmeen työpajaan osallistuneita asiantuntijoita.

Helsingissä toukokuussa 2023
Vesilaitosyhdistys

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Teollisuusjätevesisopimukseen liittyvä lainsäädäntö ja viranomaisyhteistyö.....	3
2.1	Lainsäädäntö.....	3
2.1.1	Yleistä.....	3
2.1.2	Kansallinen lainsäädäntö.....	4
2.1.3	EU-lainsäädännön muutokset.....	6
2.1.4	Oikeuskäytäntöä.....	7
2.2	Yhteistyö viranomaisten kanssa.....	8
3	Teollisuusjätevesiin liittyvät sopimukset ja kustannustenjako.....	11
3.1	Liittymis- ja käyttösopimus.....	11
3.2	Yleiset toimitusehdot.....	11
3.3	Teollisuusjätevesisopimus.....	12
3.4	Kustannustenjako.....	13
3.4.1	Teollisuusjätevesien taksat.....	13
3.4.2	Teollisuusjätevesien esikäsittely.....	14
4	Yhteistyön kehittäminen teollisuuden kanssa.....	15
5	Yleisimmät teollisuusjätevesisopimukseen liittyvät haasteet.....	17
6	Ehdotetut toimintamallit haastaviin tilanteisiin.....	19
6.1	Yleisiä suosituksia sopimusprosesseihin.....	19
6.1.1	Ensiaskleet.....	19
6.1.2	Sopimusneuvottelut.....	20
6.1.3	Sopimusehtojen noudattamisen seuraaminen.....	20
6.1.4	Viranomaisyhteistyö.....	20
6.2	Tilanne: Sopimusneuvottelut eivät käynnisty tai edisty.....	21
6.2.1	Toiminnanharjoittaja kieltäytyy aloittamasta sopimusneuvotteluita.....	22
6.2.2	Toiminnanharjoittaja ei vastaa yhteydenottoihin tai toimita pyydettyjä tietoja, tai tietoja jäteveden laadusta ei ole.....	22
6.2.3	Toiminnanharjoittaja ei hyväksy vastaavia sopimusehtoja kuin muille yrityksille on asetettu ja sopimuksen teko viivästyy.....	23
6.2.4	Toiminnanharjoittajan kanssa ei päästä sopuun kustannusten jaosta.....	24
6.2.5	Voimassa olevan sopimuksen ehtoja ei suostuta muuttamaan.....	25
6.2.6	Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia.....	26
6.3	Tilanne: Sopimusehtoja ei noudateta.....	28
6.3.1	Toiminnanharjoittaja ei noudata teollisuusjätevesisopimuksen ehtoja.....	28
6.3.2	Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia.....	29
6.4	Tilanne: Elinkeino- ja omistajapolitiikka vaikuttavat sopimusehtoihin.....	30
6.4.1	Tiettyjen toiminnanharjoittajien suosiminen.....	30
6.4.2	Eri kunnissa tehdään erilaisia sopimuksia.....	31
6.4.3	Ympäristöluvassa ei huomioida vesihuoltolaitoksen näkemystä.....	32
6.4.4	Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia.....	33
6.5	Pakkokeinot ja sanktiot.....	34
6.5.1	Yleistä.....	34
6.5.2	Ympäristölupavelvollisuuteen liittyvät keinot.....	34
6.5.3	Hallintopakkokeinot ja tutkintapyyntö.....	35
6.5.4	Irtisanomistilanteet.....	36
7	Kehityskohteet.....	37
7.1	Suosituksia ja kehitysehdotuksia.....	37
7.1.1	Suosituksia vesihuoltolaitoksille.....	37
7.1.2	Kehitysehdotuksia.....	38
7.2	Ympäristöluvan rooli.....	38
7.3	Yhteistyön kehittäminen viranomaisten kanssa.....	39

Lähdeluettelo	41
---------------------	----

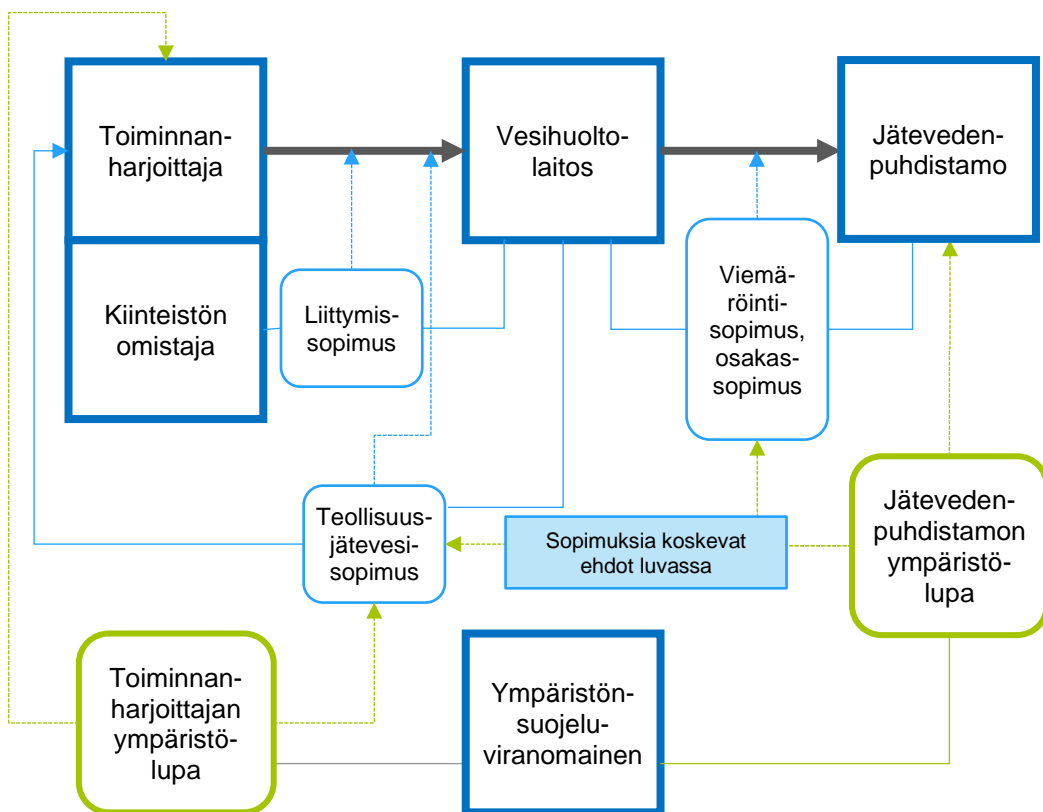
LIITE 1: YHTEENVETO TOIMENPITEISTÄ HAASTAVISSA TILANTEISSA

LIITE 2: YHTEENVETO VASTUU- JA YHTEISTYÖTAHOISTA HAASTAVISSA TILANTEISSA

1 JOHDANTO

Teollisuustoimijoilla muodostuu jätevesiä, jotka poikkeavat laadultaan tai määrältään normaaleista asumajätevesistä. Yhdyskuntajätevedenpuhdistamot on rakennettu poistamaan jätevedestä kiintoainetta, kokonaistyyppä ja -fosforia sekä happea kuluttavia orgaanisia aineita, joita mitataan biologisena ja kemiallisena hapenkulutuksena (BOD₇ ja COD_{Cr}). Mikäli teollisuusjätevesi poikkeaa laadultaan asumajätevesistä, jäteveden käsittelykustannukset lisääntyvät. Teollisuusjätevedet voivat vaikuttaa myös vesihuoltolaitoksen työntekijöiden työturvallisuuteen, viemäriin, jätevesipumppaamoiden tai jätevedenpuhdistamon laitteistojen kuntoon, puhdistusprosessin toimintaan ja purkuvesistön tilaan. Teollisuusjäteveden mahdollisesti sisältämät haitalliset aineet voivat myös rajoittaa lietteen jatkokäyttöä.

Teollisuusjätevesistä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi teollisuuden ympäristöluvissa huomioidaan kuormitus viemäriin. Lisäksi vesihuoltolaitosten ja teollisuusasiakkaiden välillä solmitaan teollisuusjätevesisopimuksia, joissa sovitaan ehdoista teollisuusjätevesien toimittamisesta vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin ja käsittelystä vesihuoltolaitoksen puhdistamolla. Sopimuksilla ehkäistään teollisuusjätevesien aiheuttamia haittoja. Lisäksi sopimuksilla vahvistetaan osapuolten välistä yhteistyötä ja varautumista. Teollisuusjätevesiin liittyvät luvat, sopimukset ja osapuolet on esitetty kaaviomuodossa alla (Kuva 1-1).

Kuva 1-1 Teollisuuden jätevesiin liittyvät sopimukset, luvat ja osapuolet (muokattu KETJUA-loppuraportin¹ perusteella).

¹ Teollisuusjätevesiä koskevan lurasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA), 2017, Ekoleima Ay & Enlwin Consulting Oy, [linkki](#)

Teollisuusjätevesisopimusten sopimusehtojen noudattamiseen, neuvottelujen etenemiseen tai sopimusehtojen muuttamiseen voi liittyä haasteita. Ongelmana voi olla myös se, että teollisuusasiakas ei suostu käynnistämään neuvotteluita teollisuusjätevesisopimuksesta tai solmimaan sopimusta. Vesihuoltolaitoksilla ei usein ole omia resursseja tai osaamista selvittää, miten jumiutuneissa sopimusneuvotteluissa tai muissa ongelmatilanteissa voisi edetä tai miten eri viranomaiset voivat edesauttaa asiaa. Tällä hetkellä ei ole myöskään selkeää koontia siitä, mitä toimenpiteitä vesihuoltolaitos, kunnan ympäristöviranomaisen tai ELY-keskus voivat tehdä haasteellisissa tilanteissa. Tilanteet voivat vaihdella esimerkiksi sen mukaan, onko toiminnanharjoittajalla ympäristölupaa, tai onko ympäristölupa kunnan vai aluehallintoviraston myöntämä.

Tässä julkaisussa esitellään toimintatapoja teollisuusjätevesisopimusten haastavien tilanteiden ratkaisemiseksi. Julkaisu on osa hanketta, jossa selvitettiin, miten sopimusneuvotteluita voisi edesauttaa, miten vesihuoltolaitos tai eri viranomaiset voivat vaikuttaa neuvottelujen etenemiseen tai sopimusrikkomuksiin ja miten tilanne vaihtelee laitoksen ympäristölupavelvollisuuden mukaan. Hankkeessa pyrittiin myös jalkauttamaan vuosina 2017–2020 toteutetussa BEST-hankkeessa julkaistuja suosituksia. BEST-hankkeessa (Better Efficiency for Industrial Sewage Treatment) tarkasteltiin Suomessa ja Itämeren maissa yleisiä haasteita teollisuusjätevesien hallinnassa sekä annettiin suosituksia haasteiden ratkaisemiseksi.

Julkaisussa esitellään teollisuusjätevesiin liittyvää lainsäädäntöä ja sen tulkintaa sekä esimerkki- ja ennakkotapauksia. Julkaisussa tarjotaan vesihuoltolaitoksille konkreettisia malleja ja ohjeita teollisuusjätevesisopimusten ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Julkaisussa tuodaan kootusti esiin vesihuoltolaitoksen, kunnan sekä viranomaisten vastuut ja valtuudet sekä ongelmatilanteisiin liittyvät lakipykälät. Tarkoituksena on löytää lainsäädännöllisten velvoitteiden ja sopimusteknisten ratkaisuiden lisäksi toimivia toimintamalleja sekä kannustimia teollisuusjätevesien vastuulliseen johtamiseen, tavoitteena parantaa myös vesihuoltolaitoksen ja teollisuusasiakkaiden välistä yhteistyötä.

Hankkeessa tuotettiin raportin liitteiksi yhteenvedot, joihin on koottu tiiviisti toimijoiden (vesihuoltolaitoksen ja kunnan eri toimijoiden ja viranomaisten) mahdollisuudet ja oikeuksia vaikuttaa eri tilanteisiin sekä lakipykälä, joihin ongelmatilanteissa voi tukeutua.

Hankkeen rahoittajana toimivat Vesihuoltolaitosten kehittämisrahasto sekä Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY, Kymen Vesi Oy, Tampereen Vesi ja Uudenkaupungin Vesi. Julkaisun ja suositukset on laatinut AFRY Finland Oy. Juridisena apuna hankkeessa toimi Asianajotoimisto Naturata Oy.

2 TEOLLISUUSJÄTEVESISOPIMUKSIIN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ JA VIRANOMAISYHTEISTYÖ

2.1 LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1.1 Yleistä

Tiivistelmän teollisuusjätevesisopimukseen liittyvästä lainsäädännöstä voi lukea Vesilaitosyhdistyksen julkaisussa Teollisuusjätevesiopas². Tässä julkaisussa keskitytään kuvaamaan lainsäädäntöä, joka on tärkeässä roolissa tarkastelluissa teollisuusjätevesisopimusten haastavissa tilanteissa. Luvussa 2.1.2 on kuvattu kansallisesta lainsäädännöstä olennaisimpia pykäläitä, joihin voi tukeutua teollisuusjätevesien viemärointiin liittyvissä asioissa. Luvussa 2.1.3 on kuvattu EU-lainsäädäntöön tulevia mahdollisia muutoksia (UWWD, IED) ja arvioitu niiden vaikutuksia teollisuusjätevesiin hallintaan. Luvussa 2.1.4 on kuvattu aihepiiriin liittyvää oikeuskäytäntöä ja ennakkotapauksia, jotka ohjaavat lainsäädännön tulkintaa.

Lukijalle huomiona, että lainsäädäntöä päivitetään jatkuvasti, eikä kaikki tässä kirjattu välttämättä pidä jatkossa paikkaansa. Ennen sääntelyyn turvautumista on tarkistettava, mikä on lukuhetkellä ajantasainen lainsäädäntö.

Lainsäädännön taustana on yleisiä periaatteita, joita toimeenpannaan pykälien kautta. Teollisuusjätevesisopimusten taustalla vaikuttavat erityisesti seuraavat taustaperiaatteet:

- Vesihuoltolaitoksen tulee lähtökohtaisesti **kohdella asiakkaitaan tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti**. Yhdenvertaisuusperiaate on hyvän hallinnon oikeusperiaate³ ja kantava periaate julkistahojen toiminnassa. Vesihuoltolaitokset toteuttavat yhtiömuodosta riippumatta kuntien velvollisuutta vesihuollon järjestämisestä.
- **Saastuttaja maksaa** -periaate eli aiheuttamisperiaate juontuu EU:n perussopimuksista ja direktiivistä 2004/35/CE ja on perustana muun muassa Vesihuoltolain (119/2001) maksujen määräytymistä koskeville pykälille. Periaatteen mukaisesti päästön tuottajan on vastattava päästöstä aiheutuvista kustannuksista, tarvittavasta infrastruktuurista ja sen toiminnasta aiheutuvat kustannukset mukaan luettuina.
- Kuntien yrityksille myöntämiä tukia säädellään Euroopan unionin valtiontukisäätelyllä⁴. Euroopan unionin oikeuden mukaan **valtiontuet yritystoiminnalle ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä**. Yritykselle myönnettävä julkinen tuki voi antaa sille muihin, kilpaileviin yrityksiin verrattuna valikoivaa taloudellista etua, mikä voi vääristää sisämarkkinoiden toimintaa ja kilpailua (Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus SEUT, 107 artiklan 1 kohta). Valtiontukisäätely tulee ottaa huomioon erityisesti mietittäessä teollisuusjätevesisopimukseen liittyvää hinnoittelua, sillä kustannuksiin nähden alhaiset hinnat voidaan katsoa tukimuodoksi.

² Teollisuusjätevesiopas, luku 2, 4. painos, Vesilaitosyhdistys, 2016

³ Hyvän hallinnon perusteet, Kuntaliitto, [linkki](#) (viitattu 27.4.2023)

⁴ Valtiontuki, Kuntaliitto, [linkki](#) (viitattu 27.4.2023)

2.1.2 Kansallinen lainsäädäntö

Yhdyskuntajätevesiasetuksessa määritellään (yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaisesti), että yhdyskuntajätevedet voivat sisältää teollisuuden jätevesiä talousjätevesien seassa. Vesihuoltolain soveltamisala on kuitenkin asutuksen vesihuolto ja asutukseen vesihuollon kannalta rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuolto. Teollisuusjätevesien säätelyn osalta on siten katve kansallisessa lainsäädännössä.

Yhdyskuntajätevesidirektiivin toimeenpano on Suomessa toteutettu pääosin ympäristönsuojelulain kautta.

Ympäristönsuojelulaki (527/2014)

Ympäristönsuojelulain (jäljempänä YSL) 6 ja 7 §:ien perusteella toiminnanharjoittajalla on velvollisuus olla selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista ja -riskeistä ja rajoitettava toimintansa päästöjä ympäristöön ja viemäriverkoston mahdollisimman vähäisiksi. YSL 8 §:n mukaan luvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan päästöjä ja vaikutuksia on tarkkailtava ja niistä on toimitettava viranomaiselle tarpeellisia tietoja.

- Sopimusneuvotteluista kieltäytyvien tai neuvotteluita välttelevien toiminnanharjoittajien kohdalla voi vedota näihin pykäliin ja perustella jäteveden laadun seuranta ja teollisuusjätevesisopimuksen tarvetta
- Jos toiminnanharjoittaja ei ole tietoinen jätevetensä laadusta ja määrästä, ovat he velvollisia selvittämään sen, oli heillä ympäristölupaa tai ei
- Päästöjen rajoittaminen mahdollisimman vähäisiksi on peruste tiukoille raja-arvoille ja ehdoille

YSL 172 § koskee valvonta- ja lupaviranomaisen oikeutta saada tietoja, kulkea toiminnanharjoittajan kiinteistöllä ja ottaa näytteitä. YSL 175 § perusteella viranomainen voi määrätä toiminnanharjoittajan lopettamaan säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan sekä selvittämään toiminnan ympäristövaikutukset. Tämä koskee myös yrityksiä, joilla ei ole ympäristölupaa. YSL 180 §:n nojalla ympäristöviranomainen voi hankkia tietoja tai antaa määräyksiä tarkastuksen perusteella koskien sellaista toimintaa, joka ei ole luvanvaraista, ilmoituksenvaraista eikä rekisteröitävää. YSL 182 § mukaan akuutissa tilanteessa viranhaltija voi antaa väliaikaisen määräyksen viranomaisen puolesta.

Jos teollisuusjätevesiin ei ole muita keinoja puuttua, voidaan viime kädessä avata toiminnanharjoittajan ympäristölupa tai esittää sellaisen myöntämistä. YSL 27 § koskee yleistä luvanvaraisuutta, joten jos toiminnasta aiheutuu vesistön pilaantumisen riski, voi pykälän perusteella ympäristölupa olla toiminnalle aiheellinen. Jos yrityksellä on jo ympäristölupa ja ongelmaan olisi mahdollista vaikuttaa asiaan ympäristöluvan kautta, 89 §:n nojalla voidaan perusteiden täytyessä laittaa vireille ympäristöluvan muutos.

Ympäristönsuojeluasetus (713/2014)

Ympäristönsuojeluasetuksen (jäljempänä YSA) 42 §:n mukaan lupapäätöksessä voidaan teollisuusjätevesille antaa myös raja-arvoja tai muita päästömääräyksiä liitteen 1 mukaisille haitallisille aineille. Tähän ei kuitenkaan velvoiteta, vaan määräyksiä tulee antaa tarpeellisuuden mukaan.

Asetuksen 41 §:ssä sanotaan, että toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittelemään teollisuusjätevetensä ennen niiden johtamista vesihuoltolaitoksen viemäriverkoston. Asetuksessa on luettelo, miten käsittely on toteutettava asianmukaisella tavalla. Asetuksessa edellytetyllä käsittelytavalla estetään vesihuoltolaitoksen päästöistä ympäristöön kohdistuvien haittoja, jäteveden ja lietteen käsittelyprosessien toiminnan vaikeutumista sekä viemäriverkon, puhdistamoiden ja niihin liittyvien laitteiden vaurioitumista. Vaikeu-

tumisen tai vaurioitumisen osoittaminen tietyn toiminnanharjoittajan päästöistä johtuvaksi voi kuitenkin olla käytännössä vaikeaa. Joka tapauksessa pykälässä vastuu esikäsittelystä on asetettu jätevesiä tuottavalle toiminnanharjoittajalle ja pykälässä kiteytyy teollisuusjätevesien mahdollisesti aiheuttamat haitat.

Toiminnanharjoittajien tulee vastata niistä kustannuksista, joita tuotannossa syntyvien jätevesien riittävän käsittelytason saavuttaminen (esikäsittelyn järjestäminen) vaatii. Mikäli vesihuoltolaitos vastaa tarvittavan esikäsittelyn järjestämisestä, toiminnanharjoittajan tulee sopia kustannusten korvaamisesta vesihuoltolaitoksen kanssa.

Samassa pykälässä mainitaan vesihuoltolaitoksen oikeus kieltäytyä ottamasta vastaan 1 momentissa tarkoitettuja jätevesiä, jos pykälässä säädetyt vaatimukset eivät täyty. Ehdot ovat kuitenkin melko yleisluontoisia ja voi olla vaikeaa todentaa yhden teollisuuspäästäjän vaikutuksia momentissa 1 listattuihin asioihin.

Vesihuoltolaki 119/2001

Vesihuoltolain (jäljempänä VHL) soveltamisala on asutuksen vesihuoltoon ja siihen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuolto. Täten teollisuuslaitokset ovat yleensä vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolella. KETJUA-hankkeen⁵ mukaan yksi mahdollisuus voisi olla laajentaa vesihuoltolain soveltamisalaa kattamaan myös teollisuus niin, että siinä voitaisiin säätää teollisuusjätevesisopimuksista.

Asiakkaan kiinteistön käytöstä säädetään 17 §:ssä. Sen mukaan vesihuoltolaitoksen edustajalla on oikeus tarvittaessa liikkua asiakkaan kiinteistöllä ja suorittaa siellä laitoksen vesihuoltolaitteiston kunnossapidon ja käytön kannalta tarpeellisia toimenpiteitä. Kiinteistöllä liikkumisesta on ilmoitettava etukäteen kiinteistön haltijalle. Tähän nojautuen vesihuoltolaitos voisi esimerkiksi käydä hakemassa näytteitä toiminnanharjoittajan jätevesistä siinä tapauksessa, että teollisuusjätevesisopimusta ei ole vielä solmittu. Oikeudesta näytteidenottamiseen on kuitenkin hyvä sopia toiminnanharjoittajan ja vesihuoltolaitoksen välisessä teollisuusjätevesisopimuksessa.

Maksuja käsittelevien 18 § ja 19 § voidaan kuitenkin aiheuttamisperiaatteen kautta katsoa koskevan vesihuoltoa kokonaisuutena. Pykälän 18 mukaan maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset, sekä sellaiset että niillä voidaan kattaa vesihuollon kustannukset. Pykälän 19 mukaan käyttömaksuun vaikuttavat jäteveden määrän ja laatu. Näissä säännöksissä ilmaistaan aiheuttamisperiaate ja kustannusten kattamisen periaate. Nämä periaatteet eivät toteutuisi, ellei niitä noudatettaisi kaikissa tapauksissa. Pykälän 18 viestimään yleiseen periaatteeseen siitä, että maksujen tulee kattaa kustannukset, voi neuvottelutilanteessa viitata. Vesihuoltolain 18 §:n perusteluissa (HE 85/2000) sanotaan, että ”Säännöksen tarkoittamia kustannuksia olisivat kaikki ylläpito- ja käyttökustannukset sekä myös mahdolliset ympäristön- ja terveydensuojelusta, luonnonvarojen käytöstä ja mahdollisista maankäytön rajoituksista aiheutuvat kustannukset, jotka tulisi siis ottaa maksuissa huomioon.”⁶ Vuonna 2014 pykälään lisättiin selvyyden vuoksi myös mainita uus- ja korjausinvestoinneista. Vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset.

Maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista (24/11)

Puhdistamolietteen hyödyntämisen kannalta tärkeässä asemassa on maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista (24/11), jossa säädetään mm. haitallisten

⁵ Teollisuusjätevesiä koskevan lupasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA), 2017, Ekoleima Ay & Enlawin Consulting Oy, [linkki](#)

⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi, HE 85/2000

metallien enimmäispitoisuudet lietepohjaisissa lannoitevalmisteissa. Lopputuotteiden laadulle säädetyt raskasmetallipitoisuuksien raja-arvot on esitetty alla (Taulukko 2-1). Puhdistamolietteen hyödyntämisen ja lannoitevalmisteiden laadun kannalta on keskeistä, että viemäröntialueen teollisuuden metallipäästöjä rajoitetaan ympäristöluvissa tai teollisuusjätevesisopimuksissa.

Taulukko 2-1 Haitallisten metallien enimmäispitoisuudet puhdistamolietteessä (MMMa 24/11)

Alkuaine	Sallittu pitoisuus lannoitevalmisteessa
	mg/kg ka
Arseeni (As)	25
Elohopea (Hg)	1
Kadmium (Cd)	1,5
Kromi (Cr)	300
Kupari (Cu)	600*
Lyijy (Pb)	100
Nikkeli (Ni)	100
Sinkki (Zn)	1 500*

*Kuparin ja sinkin enimmäispitoisuuden ylitys voidaan sallia, jos maaperäanalyysin perusteella on todettu niiden puutetta.

2.1.3 EU-lainsäädännön muutokset

EU-tasolla teollisuusjätevesien johtamista kunnalliselle jätevedenpuhdistamolle koskevat yhdyskuntajätevesidirektiivi 91/271/ETY (UWWTD) sekä teollisuuden päästödirektiivi 2010/75/EU (IED). Molempia direktiivejä päivitetään parhaillaan.

Nykyinen yhdyskuntajätevesidirektiivi määrää jäsenvaltiot huolehtimaan, että teollisuusjätevesien johtamista yhdyskuntien puhdistamoihin säädellään säädösin tai luvun (Artikla 11). Liitteessä I mainitaan myös teollisuusjätevesien esikäsittelystä, mutta ei anneta numeerisia arvoja.

Yhdyskuntajätevesidirektiivin revision luonnos julkaistiin 26.10.2022⁷. Luonnoksessa esitetään mm. jätevedenpuhdistamoille tehostettua ravinteidenpoistoa sekä haitta-ainesten poistoa. Direktiiviluonnoksessa esitetään myös uudistuksia teollisuusjätevesien viemäröintiin.

Yhdyskuntajätevesidirektiivin muutoksen luonnoksessa (art 14) on esitetty, että ”teollisuus- ja laitospöytävesien johtaminen yhdyskuntajätevedenpuhdistamoihin edellyttää toimivaltaisen viranomaisen myöntämää erityislupaa”. Ennen luvan myöntämistä teollisuusjätevesien johtamiselle viemäriin viranomaisten tulisi siten kuulla vesihuoltolaitosta ja/tai jätevedenpuhdistamoja ja varmistaa teollisuusjätevesien viemäröintikelpoisuus. Viemäröinnille myönnettyjä erityislupia tulisi ottaa uudelleen arvioitavaksi vähintään joka kuudes vuosi.

⁷ Yhdyskuntajätevesidirektiivin luonnos, Euroopan komissio, 26.10.2022, käänös suomeksi saatavissa täältä: [linkki](#)

Teollisuuslaitosten päästöjä säätelee ensisijaisesti teollisuuden päästädirektiivi (IED). IED:n tarkoituksena on kattaa kaikki ilmaan ja vesiin johdettavat päästöt ja määrittää ympäristöluvituksen periaatteet ja parhaan käytettävissä olevan tekniikan (BAT) -päätelmien merkityksen. IED:n piirissä oleville teollisuudenaloille on laadittu BREF-dokumentteja, joissa esitetään (BAT) mukaiset ratkaisut mm. teollisuusjätevesien esikäsittelyyn. IED ei kuitenkaan kata kaikkia teollisuudenaloja.

Teollisuuspäästädirektiivin revisiosta julkaistiin luonnos 5.4.2022⁸. Direktiivin on tarkoitus jatkossa laajentua suuremmalle määrälle teollisuudenaloja. Tällä hetkellä Suomessa on noin 1 000 teollisuuslaitosta tai suurta eläinsuojaa, jotka kuuluvat direktiivin soveltamisalaan. Jatkossa direktiivin soveltamisalaan kuuluisi Suomessa noin 2 400 laitosta.⁹

Kokemuksen mukaan Suomessa on IED:n osalta toimeenpanovaje. IED:n tarkoituksena on, että vesistön mahdollista pilaantumista mahdollisesti aiheuttavat päästöt olisivat luvanvaraisia. Yhdyskuntajätevedenpuhdistamoille johdettaville päästöille ei kuitenkaan edellytetä lupaa. Nykyisessä IED:ssä on monitulkintainen kirjaus, joka mahdollistaa suuremmat päästöt, mikäli teollisuusjätevedet johdetaan yhdyskuntajätevedenpuhdistamoille¹⁰. Tilanteeseen olisi mahdollisesti tulossa muutos IED:n revision myötä, mikäli teollisuusjätevesipäästöille tarvittaisiin jatkossa aina ympäristölupa.

2.1.4 Oikeuskäytäntöä

Tässä kappaleessa on esitetty teollisuusjätevesiin sekä viranomaisten vastuisiin liittyvää oikeuskäytäntöä. Oikeustapaukset linjaavat lainsäädännön tulkintaa, ja niiden perusteella voidaan arvioida, millaisia toimenpiteitä vastaavissa tilanteissa tarvitaan.

Korkeimman hallinto-oikeuden (jäljempänä KHO) päätöksen 2013:164 mukaan luvan-saajalle ei voi antaa kolmansiä osapuolia koskevia määräyksiä ympäristöluvassa. Puhdistamon luvassa oli annettu puhdistamoyhtiölle velvoitteita, jotka koskivat verkostoyhtiöiden toiminnan valvomista. KHO muutti lupamääräyksiä siten, että puhdistamon velvollisuus on huolehtia, että laitosten välisissä sopimuksissa otetaan huomioon ympäristöluvan määräysten täyttyminen.

Muutettujen määräysten, eli sopimusten laatimisen edellyttämisen, katsottiin olevan tarpeellisia luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvan vesistön pilaantumisen riskin ehkäisemiseksi. Käytännössä tämä vastaa sitä, että puhdistamon ympäristöluvassa voidaan antaa määräys teollisuusjätevesisopimusten solmimisesta, sillä perusteella, että niillä ehkäistään ja rajoitetaan vesistön pilaantumisen uhkaa puhdistamon toiminnan kautta. Luvassa ei myöskään voida siirtää puhdistamoyhtiölle valvontaviranomaiselle kuuluvia vastuita.

Vaasan hallinto-oikeuden antamassa päätöksessä 576/2022 (31.5.2022) hylättiin toiminnanharjoittajan vaatimus, että päästöjen raja-arvot pitäisi poistaa kalankasvattamon ympäristöluvasta. VHaO totesi, että teollisuusjätevesisopimuksen sijaan tai vähintäänkin lisäksi raja-arvot tulisi antaa jo ympäristöluvassa. Koska aluehallintovirastolla ja ELY-keskuksella on vastuu huolehtia myös jätevedenpuhdistamon kapasiteetin riittäväyydestä ja päästötason hyväksyttävyydestä, päästöraja-arvoista sopimisen tai niiden muuttamisen ei tulisi olla yksinomaan kaupungin vesihuoltolaitoksen ja toiminnanharjoittajan välinen

⁸ Teollisuuspäästädirektiivin luonnos, tiedote, 5.4.2022, [linkki](#)

⁹ Valtioneuvosto tukee teollisuuden päästöjä koskevan EU-lainsäädännön uudistamista, tiedote, 16.6.2022, [linkki](#)

¹⁰ IED Impact Assessment, Euroopan komissio, 5.4.2022, [linkki](#)

asia. Raja-arvojen mahdollisen muuttamisenkin tulee tapahtua ympäristönsuojelulaissa säädetyn menettelyn mukaisesti.

Elintarviketeollisuuden toiminnanharjoittaja, Vaasan hovioikeuden tuomio 4.2.2022 (22/104724, lainvoimainen): Kyseisessä tapauksessa toiminnanharjoittaja johti vuosien ajan jätevesiä luontoon ilman riittävää käsittelyä ja ympäristölupaa. Toiminnanharjoittaja sai tuomion ympäristön turmelemisesta. Jätevedet johdettiin puhdistamon sijaan suoraan vesistöön, jolloin ympäristövaikutukset olivat selvemmin todettavissa kuin puhdistamolle johdettaessa. Tapauksen päätöksen periaatteet kuitenkin soveltuvat myös teollisuusjätevesisopimukseen. Vaasan hovioikeuden päätöksen mukaan toiminnanharjoittajan vastuulla on ymmärtää yritystoimintansa seuraukset, vaikka viranomainen ei valvoisikaan. Päätöksen perusteluissa katsottiin, että viranomaistoiminnassa oli puutteita, ja se oli osaltaan aiheuttamassa luvanvastaista tilaa. Päästöjä aiheuttaneilla toimijoilla ei aluksi ollut ympäristölupaa viranomaisen virhearviointien ja tiedonpuutteen vuoksi.

Asiassa oli kyse rikosoikeudellisen vastuun arvioinnista, joten suoria johtopäätöksiä esim. vesihuoltolaitoksen vastuisiin ei voida tehdä. Sen sijaan periaatteet viranomaisten ja toiminnanharjoittajan vastuista soveltuvat myös teollisuusjätevesisopimukseen. Erityisesti kunnan viranomaisten rajallisten resurssien ja laajan kentän vuoksi vesihuoltolaitoksen on tarpeen olla itse aktiivinen tilanteen seuraamisessa ja esimerkiksi näytteenoton seurannassa. Jos teollisuudesta tulee päästöjä, jotka vaativat ympäristölupaa tai muutoksia luvan ehtoihin, vesihuoltolaitos voi olla yhteydessä viranomaiseen ja edistää päästöjen rajoittamista luvan kautta.

2.2 YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA

Ympäristönsuojelulain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (valtion valvontaviranomainen) sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Viranomaisten ja kunnan toimivalta ja valvontamenetelmät vaihtelevat ja riippuvat mm. siitä, onko yrityksellä ympäristölupaa, kenen myöntämä se on ja minkälaisia ehtoja siinä on annettu.

Viranomaisilta voi pyytää neuvoja tai taustatukea, tai viranomaisten kanssa voidaan käydä yhteisillä tarkastuskäynneillä yrityksissä. Puhdistamon valvontaviranomaisen ja puhdistamon välistä viestintää määrittää puhdistamon ympäristölupa ja viranomaisen tulee olla yhteydessä, mikäli nousee esiin riski siitä, että toiminnanharjoittajan toiminnan vuoksi puhdistamo ei kykenisi toimimaan ympäristölupansa puitteissa tai riskinä on päästöjä vesistöön esim. verkostoylivuotojen vuoksi.

Yhteistyö ympäristöviranomaisten kanssa on tärkeää, jotta vesihuoltolaitos saa viestittyä viranomaisille vesihuollon toimintaedellytyksistä. Tätä kautta vesihuoltolaitokselle saadaan enemmän lausuntopyyntöjä, kun toiminnanharjoittajat hakevat ympäristölupaa tai lupamuutosta, ja toiminnasta voi aiheutua haittaa tai riskejä viemäriin tai jätevedenpuhdistamolle.

Vesihuoltolaitoksen tulee olla aktiivinen ja perehtyä huolella tapaukseen ennen lausunnon laatimista ympäristölupaan. Tapauskohtaisesti on harkittava, että onko kyseenomaisen toiminnanharjoittajan kanssa riski, että sopimusta ei saada solmittua tai vesihuoltolaitoksen toiminnan kannalta riittäviä sopimusehtoja ei saada sovittua. Tällöin riittävät raja-arvot ja tarkkailuohjelma tulisi asettaa ympäristöluvan määräyksissä.

Ympäristöviranomaisten on tärkeä tietää, jos jätevedenpuhdistamolla on vaikeuksia kuormituksen kanssa, jotta tarpeenmukaisesti toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Ympäristöviranomaiset voivat tällöin esimerkiksi ottaa kuormitustilanteen huomioon yritysten ympäristölupapäätösten kohdalla.

Viranomaisen puoleen voi kääntyä saadakseen tukea keskustelun aloittamiseen ja neuvotteluihin. Moniin tapauksiin sopivat samankaltaiset toimintamallit (yhteistyö ja taustatuki valvojalta) ja lainsäädännöllistä tukea antavat lakipykälät sopivat perusteluksi moniin esimerkkitalanteisiin. Myös osa yrityksistä katsoo positiiviseksi asiaksi, jos viranomaisen ja vesihuoltolaitoksen tutustumiskäynnit yritykseen hoidettaisiin samalla käynnillä.

Mahdolliset viranomaiset:

- Toiminnanharjoittajan ympäristöluvan valvoja (ELY-keskus/kunta)
- Puhdistamon ympäristöluvan valvoja (ELY-keskus)
- Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (viranhaltija)
- Kunnan terveystarkastaja
- Kunnan rakennustarkastaja
- Päästötilanteissa pelastusviranomainen tai poliisi

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on yleensä lautakunta. Tässä ympäristöviranomaisella tarkoitetaan ympäristönsuojelun viranhaltijaa. YSL 182 § antaa tietyissä tapauksissa viranhaltijalle mahdollisuuden toteuttaa ympäristöviranomaiselle kuuluvia toimenpiteitä. Joissakin pykälissä on määritelty erikseen, että toimenpiteisiin voi ryhtyä ympäristönsuojeluviranomainen tai viranhaltija.

Kunnan ympäristöviranomainen ei voi määrätä noudattamaan teollisuusjätevesisopimusta. Vaikka yrityksellä olisi ympäristölupa, jossa määrätään laatimaan teollisuusjätevesisopimus, valvontaviranomaisella ei ole lähtökohtaisesti toimivaltaa sopimuksen noudattamista koskevaan valvomiseen. Paljon on myös vaikutusta sillä, onko toiminnanharjoittajalla ympäristölupa ja mitä luvassa sanotaan. Hallintopakkomenettelyyn voidaan edetä, jos luvassa on määritelty raja-arvot jätevedelle ja niitä ei noudateta (ks. luku 6.5.3).

Jos toiminnanharjoittajan toiminnasta aiheutuu haitallisia vesistövaikutuksia, ympäristöviranomaisella on mahdollisuus puuttua toimintaan myös, vaikka toiminnanharjoittaja ei ole lupavalvonnan piirissä. Toiminnanharjoittaja voidaan velvoittaa selvittämään oman toimintansa vaikutukset, ja viranomainen voi ottaa kantaa ja perustella mahdollisia toimenpiteitä jätevesien aiheuttamilla riskeillä. Viranomainen voi tätä kautta edellyttää investointeja, joilla vähennetään kuormitusta viemäriin. Viranomaisella on kuitenkin hyvin vähän keinoja edellyttää teollisuusjätevesisopimuksen laatimista tai puuttua sen ehtoihin (esim. edellytys kuormituksen leikkaamisesta investoinneilla esikäsittelyyn).

Yleisesti lähtökohtana on pyrkiä pitämään yhteydenpito toiminnanharjoittajan kanssa hyvässä hengessä. Äärimmäiset keinot, kuten hallintopakkokeinot, tulisi pitää viimeisenä keinona, jos mikään muu ei auta. Viranomaisten toimenpiteet tai julkisuushaitta voivat hankaloittaa yhteydenpitoa entisestään. Eri toimiin velvoittavia lakipykäläitä voi ensinnäkin käyttää perusteluna ja uhkana, jolloin niiden käyttöönotto ei toivottavasti ole tarpeen. Viranomaiselta voi ensinnäkin pyytää asiantuntija-apua tai tukea neuvotteluprosessiin ja tutustumis- tai tarkastuskäynteihin.

Vesihuoltolaitos ja ympäristöviranomainen voivat tehdä yhteistyötä myös muiden viranomaisten kanssa kuten rakennusvalvonnan tai terveystarkastajan kanssa, esimerkiksi ravintoloiden rasvaongelmissa, huoltamoiden öljynerottimien tarkastuksissa ja kiinteistön käytön tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa. Rakennusvalvonta voi puuttua tilanteeseen esimerkiksi, jos kiinteistöstä puuttuu asianmukaiset rasvan- tai öljynerottimet.

Päästötilanteissa voidaan tukeutua pelastusviranomaiseen lähteen selvittämiseksi. Epäiltäessä rikosta kuten tahallista tai törkeää vahingon tai ympäristön pilaantumisen aiheuttamista on aina syytä olla yhteydessä poliisiin.

3 TEOLLISUUSJÄTEVESIIN LIITTYVÄT SOPIMUKSET JA KUSTANNUSTENJAKO

3.1 LIITTYMIS- JA KÄYTTÖSOPIMUS

Vesihuoltolaki (21 §) edellyttää, että jokaisen viemäriin liittyvän kiinteistön kanssa tehdään liittymisestä ja liittymisehdoista sopimus kirjallisesti tai sähköisesti. Liittymissopimus tehdään kiinteistön omistajan kanssa. Toiminnanharjoittajan kanssa on suositeltavaa tehdä erillinen käyttösopimus.

Liittymissopimusta laadittaessa tulisi aina varmistaa teollisuusjäteveden viemäröintikelpoisuus ja arvioida tarve erilliselle teollisuusjätevesisopimukselle. Teollisuusjätevesisopimus tulisi laatia uudelle toimijalle samaan aikaan kuin liittymissopimus, jos liittyjä ja toiminnanharjoittaja ovat sama taho.

YSA 41 §:ssä vaaditaan, että toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittämään teollisuusjätevetensä ennen niiden johtamista vesihuoltolaitoksen viemäriverkostoon asianmukaisella tavalla.

Mikäli asetuksessa mainittuja ehtoja ei täytetä, vesihuoltolaitoksella on oikeus olla liittämättä tai ottamatta vastaan laadultaan poikkeavia jätevesiä. Tämä, kuten kaikki teollisuuden toimintaan puuttuvat tai korvausvelvollisuutta vaativat toimenpiteet tarvitsevat kuitenkin vahvan näytön siitä, että juuri kyseisen toiminnanharjoittajan toiminnasta aiheutuu haittaa. Vesihuoltolaitoksella on näytötaakka tältä osin.

3.2 YLEISET TOIMITUSEHDOT

Teollisuusjätevesioppaan¹¹ mukaan yleiset toimitusehdot ovat ”vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämistä sekä laitoksen palvelujen toimittamista ja käyttämistä koskevia yleisiä ehtoja”. Oppaassa mainitaan myös, että kun kyseessä on vesihuoltolaitoksen ja toiminnanharjoittajan välinen liittymissopimus, siinä voidaan sopia, että sopimussuhteessa noudatetaan vesihuoltolaitoksen yleisiä toimitusehtoja soveltuvin osin. Yleiset toimitusehdot ovat liittymissopimuksen liitteenä. Teollisuusjätevesien hallinnan lisäksi vesihuoltolaitoksen oikeusturvan kannalta on äärimmäisen tärkeää, että vesihuoltolaitoksella on yleiset toimitusehdot käytössä. Yleisten toimitusehtojen sisällöstä puhuttaessa viitataan tässä Vesilaitosyhdistyksen laatimaan muokattavaan mallipohjaan¹² (saatavilla VVY:n jäsensivuilta).

Teollisuusjätevesisopimuksen ehtoja noudatetaan ensisijaisesti, jos ehdoissa on ristiriitaja yleisten toimitusehtojen kanssa. Yleisiin toimitusehtoihin voi kuitenkin vedota esim. neuvottelutilanteessa. Mikäli liittymissopimus on laadittu toiminnanharjoittajan kanssa, eikä muuta ole sovittu, yleiset toimitusehdot on hyväksytty ja niitä tulee noudattaa. Yleiset toimitusehdot voidaan lisätä teollisuusjätevesisopimuksen liitteeksi ja sopimuksessa voidaan viitata yleisten toimitusehtojen kohtiin esimerkiksi asiakkaan velvollisuuksista.

Yleisten toimitusehtojen soveltamisalaksi määritellään vesihuolto. Ne voivat siten koskea myös teollisuutta siltä osin kuin niissä ei ole jonkin ehdon kohdalla erikseen määritellyn koskevan vain kuluttajaa.

¹¹ Teollisuusjätevesioppas, luku 3, 4. painos, Vesilaitosyhdistys, 2016

¹² Vesihuoltolaitoksen yleiset toimitusehdot, Vesilaitosyhdistys, 2016

Yleisissä toimitusehdoissa on annettu rajoituksia yleiseen viemäriin johdettavan veden määrälle ja laadulle sekä raja-arvoja, esimerkiksi jäteveden pH:lle ja lämpötilalle, jolloin ehto koskee kaikkia liittyjiä, vaikka teollisuusjätevesisopimusta ei olisikaan tehty. Yleisissä toimitusehdoissa mainitaan myös, että laitoksen viemäriin ei saa johtaa sellaisia vesiä, jotka ovat vahingollisia viemäreiden, pumppaamoiden ja puhdistamoiden toiminnalle, jätevesilietteen käsittelylle ja hyötykäytölle tai vastaanottavalle vesistölle. Vastavasti vesihuoltolaitos saa keskeyttää viemärivereden vastaanottamisen välittömästi, jos siitä uhkaa aiheutua välitöntä vaaraa tai huomattavaa haittaa laitoksen käytölle.

Yleisissä toimitusehdoissa annetaan ehtoja muun muassa jäteveden johtamista ja vesihuoltolaitoksen korvausvelvollisuutta koskien. Yleisissä toimitusehdoissa vesihuoltolaitoksen korvausvelvollisuus koskee lähtökohtaisesti vain sellaista vahinkoa, joka on aiheutunut vesihuollon virheestä kuluttajalle, muulle luonnolliselle henkilölle tai yksityiseen käyttöön tai kulutukseen käytetylle omaisuudelle. Korvausvelvollisuudesta mainitaan myös mm., että vesihuoltolaitos ei vastaa vahingoista, haitoista tai edunmenetyksistä, jotka johtuvat asiakkaan tai kolmannen henkilön laitteista, toimenpiteistä tai laiminlyönneistä.

Joissakin tapauksissa toiminnanharjoittaja voi olla eri kuin kiinteistön liittyjä. Vesihuoltolaitos voi tehdä toiminnanharjoittajan kanssa erillisen käyttö sopimuksen. Jos erillistä käyttö sopimusta ei ole tehty, yleisten sopimusehtojen kohdan 3.1. mukaan vesihuoltolaitoksella on kuitenkin oikeus vedota asiakkaan kanssa tekemäänsä sopimukseen huolimatta siitä, mitä liittyjä ja kiinteistön haltija ovat keskenään sopineet kiinteistön vesihuollosta.

Yleisissä toimitusehdoissa mainitaan myös, että laitos voi tehdä teollisuuslaitoksen tai muun elinkeinonharjoittajan kanssa erillisen sopimuksen, jolla voidaan poiketa näiden yleisten toimitusehtojen sisällöstä. Teollisuusjätevesisopimusten laatimista voisi edesauttaa tätä kirjausta tiukentamalla. Erillisen teollisuusjätevesisopimuksen tekeminen selkeyttää sopimussuhteen oikeuksia ja velvoitteita.

3.3 TEOLLISUUSJÄTEVESISOPIMUS

Teollisuusjätevesioppaassa¹³ on määritelty teollisuusjätevesisopimus seuraavasti:

”Teollisuusjätevesisopimus tulee laatia, kun asumajätevesistä poikkeavaa vettä johdetaan viemäriin ja edelleen jätevedenpuhdistamolle ja teollisuusjätevesi on määrältään tai laadultaan sellaista, että sillä saattaa olla vaikutuksia vesihuoltolaitoksen työntekijöiden työturvallisuuteen, viemäriverkon kuntoon, jätevedenpuhdistusprosessiin tai lietteen laatuun. Sopimus tehdään myös silloin, jos teollisuusjätevesissä esiintyy sellaisia aineita, joilla saattaa olla vaikutusta vastaanottavan vesistön tilaan. Teollisuusjätevesisopimus on tarpeellinen, kun jätevesille on edellä mainituista syistä tarpeen asettaa vaatimuksia, rajoituksia tai tarkkailuvelvoitteita tai periä korotettua maksua normaalista asumajätevedestä poikkeavan kuormituksen tähden.”

Teollisuusjätevesisopimuksen tarpeellisuuden ratkaisee vesihuoltolaitos tapauskohtaisesti. Toiminnanharjoittajan ympäristöluvassa voidaan myös edellyttää teollisuusjätevesisopimuksen solmimista. Teollisuusjätevesisopimus on yksityisoikeudellinen sopimus, jonka ehdoista sovitaan neuvottelemalla. Lainsäädäntö ei velvoita teollisuusjätevesisopimuksen solmimiseen eivätkä ympäristöviranomaiset voi puuttua sopimuksen sisältöön tai sopimusehtojen noudattamiseen.

¹³ Teollisuusjätevesioppas, luku 3, 4. painos, Vesilaitosyhdistys, 2016

Teollisuusjätevesisopimus voidaan laatia toiminnanharjoittajan kanssa liittymis- tai käytösopimuksen rinnalle. Teollisuusjätevesisopimusta noudatetaan ensisijaisesti, jos ehdossa on ristiriitoja yleisten toimitusehtojen kanssa. Etusijajärjestyksestä on syytä sopia nimenomaisesti teollisuusjätevesisopimuksessa.

Teollisuusjätevesisopimuksen tarkoituksena on varmistaa viemäriverkoston ja jätevedenpuhdistamon häiriötön toiminta sekä vesihuoltolaitosten työntekijöiden työturvallisuus. Sopimuksella ehkäistään haitallisten aineiden pääsyä jätevedenpuhdistamon purkuvesistöön ja turvataan puhdistamolietteen laatu ja jatkokäyttö. Lisäksi sopimuksella vahvistetaan osapuolten välistä yhteistyötä ja varautumista.

Teollisuusjätevesisopimus tulee päivittää, jos toiminnanharjoittajan toiminta ja jätevesien laatu tai määrä muuttuu, tai jos jätevedenpuhdistamon luvassa tai lainsäädännössä tulee muutoksia.

3.4 KUSTANNUSTENJAKO

3.4.1 Teollisuusjätevesien maksut

Ympäristölainsäädännön taustalla kantava periaate on EU:n tasolta peräisin oleva saastuttaja maksaa -periaate. Teollisuusjätevedet aiheuttavat kohonneita kustannuksia jätevedenpuhdistuksessa. Kohonneet puhdistuskustannukset tulee kohdistaa aiheuttajalle. Tasapuolisuuden vuoksi erityisesti keskuspuhdistamotyyppisissä ratkaisuihin on tärkeää, että kotitaloudet (etenkään toiselta paikkakunnalta) eivät jätevesimaksuissaan maksa teollisuusjätevesien aiheuttamia kohonneita käsittelykustannuksia. Myös vesihuoltolaissa määrätään, että maksujen muodostuksessa voi ottaa huomioon määrältään tai laadultaan poikkeava jätevesi. Maksuja voidaan käyttää instrumenttina ehkäisemään liiallisen kuormituksen johtamista viemäriin.

Vesihuoltolain 119/2001 (18 §, 19 §) mukaan jätevedestä voidaan periä korotettua jätevesimaksua jäteveden laadun ja määrän perusteella. Hinnoittelussa tulee ottaa myös huomioon, että se ei saa johtaa määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön, vaan hinnoittelussa noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita.

Korotettuja jätevesimaksuja on Suomessa peritty 1970-luvusta lähtien, ja ne ovat esimerkiksi elintarviketeollisuudessa laajasti käytössä. Korotetun jätevesimaksun laskennassa käytetään paljon Teollisuusjätevesioppaassa esitettyä laskentatapaa. Käyttämällä yhtenäisiä laskentaperiaatteita voidaan edistää tasapuolisuutta toiminnanharjoittajien välillä. Korotetut jätevesimaksut eivät rajoitu ainoastaan teollisuuteen, vaan niitä voidaan periä tietyissä tapauksissa myös kuluttajilta, jos viemäritävän veden laatu tai määrä poikkeaa tavallisesta (esimerkiksi tilanteissa joissa hulevesiä johdetaan jätevesiviemäriin).

Mikäli yksittäisen teollisuuslaitoksen osuus puhdistamon kokonaiskuormituksesta on huomattava, voivat osapuolet sopia teollisuuden suorasta osallistumisesta tarvittaviin investointeihin ja pääoma- ja käyttökustannusten jakamisesta esimerkiksi kuormitusperusteisesti.

Kuntien yrityksille myöntämät tuet kuuluvat Euroopan unionin valtiontukisäätelyn piiriin¹⁴. Jos toiminnanharjoittajan jätevesimaksut ovat niin alhaisia etteivät ne kata kustannuksia,

¹⁴ Valtiontuki, Kuntaliitto, [linkki](#) (viitattu 27.4.2023)

niiden voidaan EU:n säännösten mukaan katsoa olevan kyseessä kunnan myöntämä elinkeinotuki, joka vääristää sisämarkkinoita. Lisäksi muiden asiakkaiden ei myöskään tulisi joutua maksamaan alihinnoittelusta johtuvia kustannuksia omissa vesihuoltomaksuissaan.

3.4.2 Teollisuusjätevesien esikäsittely

YSA 41 §:ssä vaaditaan, että toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittelemään teollisuusjätevetensä ennen niiden johtamista vesihuoltolaitoksen viemäriverkostoon asianmukaisella tavalla. Mikäli asetuksessa mainittuja ehtoja ei täytetä, vesihuoltolaitoksella on oikeus olla liittämättä tai ottamatta vastaan laadultaan poikkeavia jätevesiä. Alkuperäinen vaatimus ja luokittelu esikäsittelyn tarpeesta on peräisin yhdyskuntajätevesidirektiivistä.

Edellä mainittu tarkoittaa, että toiminnanharjoittajien tulee itse vastata esikäsittelyn investointikustannuksista tai sopia vesihuoltolaitoksen kanssa puhdistamon investointikustannusten korvaamisesta.

Ympäristöministeriön asetuksessa rakennusten vesi- ja viemärilaitteistoista (1047/2017) 33 §:ssä on määrätty, että toiminnanharjoittajilla, joilta voi tulla viemäriin kuulumattomia, haitallisia fysikaalisia tai kemiallisia aineita, edellytetään jätevesille erotinta tai käsittelylaitetta ennen viemäriin johtamista. Lisäksi on määrätty, että erottimen tai käsittelyn jälkeen on oltava näytteenottomahdollisuus. Näin ollen katsotaan, että toiminnanharjoittaja vastaa myös kaikista näytteenottoon ja näytteiden analysointiin liittyvistä kustannuksista.

4 YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN TEOLLISUUDEN KANSSA

Yritykset ovat yleisesti kiinnostuneita vähentämään toiminnastaan aiheutuvia ympäristövaikutuksia. Kestävyys- ja vastuullisuusnäkökohdat ovat nykyään keskeisiä teollisuuden toiminnassa, ja teollisuusjätevesisopimukset osaltaan tukevat näitä pyrkimyksiä. Yritykset eivät kuitenkaan aina ole tietoisia jätevesiensä vaikutuksista viemäriverkostoon tai jätevedenpuhdistamolle tai jätevesien käsittelystä. Yleisesti saatavilla olevat tietopankit teollisuusjätevesien käsittelystä voisivat helpottaa erityisesti pienten toimijoiden tilannetta. Esimerkiksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja LUT-yliopiston yhteisessä Vemo-hankkeessa¹⁵ on laadittu ohjeita yrityksille toimialakohtaisesti jätevesien vaikutusten vähentämiseen, ja ohjeet ovat saatavilla hankkeen nettisivuilla.

Tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen ovat siten merkittävässä roolissa, kun pyritään vähentämään teollisuusjätevesien aiheuttamia ongelmia tai ratkomaan teollisuusjätevesisopimuksen neuvotteluissa esiintyviä haasteita. Tavoitela olisi päästä vastakkainasettelusta teollisuuden ja vesihuoltolaitoksen väliseen yhteistyöhön.

Teollisuuden näkökulmasta vesihuoltolaitokset ovat usein etäisiä toimijoita, jotka monopoliasemansa ansiosta pystyvät esittämään välillä suuriakin vaatimuksia. Siten asiakassuhteiden ylläpito ja kehittäminen ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta viestiminen toiminnanharjoittajille ovat vesihuollolle tärkeitä tehtäviä. Viestinnällä voidaan lisätä vesihuollon arvostusta yrityksissä.

Viestinnän kannalta hyvä käytäntö on jakaa tietoa vesihuollon toiminnasta ja teollisuusjätevesistä vesihuoltolaitoksen verkkosivuilla. Viestinnän apuna voi käyttää esimerkiksi esitettä, jossa kerrotaan teollisuusjätevesien vaikutuksista vesihuoltolaitoksen toimintaan. Esitteen voisi lähettää kaikille yrityksille, jotta tietoisuus lisääntyisi jo ennen mahdollisia sopimusneuvotteluita. BEST-hankkeessa esitettiin suosituksena myös vesihuoltolaitoksen vuosittaisen teollisuuskuormituksen raportoinnin, joko erillisenä raporttina tai osana puhdistamon vuosiraporttia. Tällainen raportointi on käytössä useilla vesihuoltolaitoksilla. Yrityksille saatavilla olevilla kuormitustiedoilla saataisiin lisättyä tietoa ja läpinäkyvyyttä teollisuusasiakkaille. Mahdollista lisäraportointia harkitessa tulee kuitenkin laitoksen käytettävissä olevat resurssit.

Hyvästä julkisuudesta esimerkkinä on BEST-hankkeessa toteutettu mainoskampanja, jossa HSY ja muutama HSY:n asiakasyritys kertoivat yhteistyöstään Youtube-videoissa¹⁶. Vesihuoltolaitos voisi myös listata omille nettisivuille tai vuosittaisessa teollisuusjätevesiraportissa yrityksiä, jotka ovat hoitaneet jätevesiasiansa hyvin.

Hyvän julkisuuden näkökulmasta olisi mahdollista kehittää myös ”vastuullinen vedenkäyttäjä” -merkki. Merkillä voitaisiin viestiä, että yrityksessä seurataan ja kehitetään jätevesien laatua ja hallintaa. Merkin ei tulisi kuitenkaan olla raskas hallinnoida: kansalliselle merkille ei ole yrityksissä erityistä kiinnostusta ja nykyisellään jo erilaisia merkkejä on huomattava määrä. Vesiasioita käsitellään jo esimerkiksi Joutsenmerkissä, joten olisiko mahdollista nostaa myös teollisuusjätevesiasiat osaksi merkkiä?

Hankkeessa esiin tulleita parhaimpia käytäntöjä yhteistyön kehittämiseen on koottu seuraavaan taulukkoon (Taulukko 4-1).

¹⁵ XAMK & LUT: Jätevesien haitta-aineiden vähentäminen yrityksissä
<https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitystoiminta/jatevesien-haitta-aineiden-vahentaminen-yrityksissa>

¹⁶ BEST-hanke, 2020, Communication materials, [linkki](#)

Taulukko 4-1 Hanketyöpajan löydökset parhaista käytännöistä yhteistyön kehittämiseen yritysten ja vesihuollon välillä

Hyvä keskustelu-yhteys ja luottamuksen kehittäminen	Säännölliset yhteistyöpalaverit, joissa käydään läpi osapuolten ajankohtaisia asioita ja analyysituloksia (myös normaalitilanteissa)
	Vierailuille ja keskusteluihin myös asentajia ja tuotannon henkilökuntaa: ymmärrys paranee, häiriötilanteista helpompi ilmoittaa
	Yhteydenpito ja tiedotus ajankohtaisista asioista sekä tulevista muutoksista (vaikka ei olisi pakko ilmoittaa)
	Kontaktihenkilöiden sopiminen, ja ajantasaisen yhteystietolomakkeen ylläpito
	Myös kiitosten sanominen, eikä aina pelkästään poikkeamiin puuttuminen
Ymmärryksen kehittäminen	Molemminpuolisen ymmärryksen kehittäminen: ymmärrys vesihuoltolaitoksen toiminnasta ja tarpeista sekä toiminnanharjoittajan toiminnasta ja jätevesien muodostumisesta (esim. sesongit, veden käyttötavat)
	Jaetaan tietoa vesihuollosta ja teollisuusjätevesistä esim. vesihuoltolaitoksen verkkosivuilla
	Kehitetään ymmärrystä teollisuusjätevesisopimuksen tarpeesta ja tarkoituksesta
	Avataan korotetun jätevesimaksun määräytymisperiaatteita ja keinoja, joilla korotuskerrointa voi pienentää (esim. kuormituksen pienentäminen, tiheämpi näytteenotto)
Yhteisten tavoitteiden määrittäminen	Yhteiset tavoitteet ja näkemys jatkosta: ympäristövaikutusten minimointi, yhteinen varautuminen häiriöpästäöihin
	Teollisuusjätevesisopimus tulisi nähdä pohjana yhteistyön kehittämiseksi ja jatkuvuudelle: ei pelkkiä vaatimuksia yrityksille
	Sopimuksien laatimisessa ja päivittämisessä huomioidaan myös toiminnanharjoittajan näkemykset
Tulosten seurannan kehittäminen	Säännölliset yhteenvetotaulukot jäteveden analyysituloksista: Excel-taulukon ylläpito tai yhteinen järjestelmä tuloksille, voisi jakaa myös ympäristöviranomaisille
	Yritykselle etuna voi olla toiminnan tehokkuuden lisääminen: esim. vedenkulutuksen pienentäminen, prosessin hävikkien minimointi
Riskien hallinnan kehittäminen	Toimintatapojen sopiminen: millaisista poikkeustilanteista ilmoitetaan ja miten
	Riskien tunnistaminen ja arviointi yhteistyössä, toimintaohjeiden/suunnitelman laatiminen häiriötilanteita varten
Ongelmien ratkominen yhdessä	Pyritään hakemaan ratkaisuja ongelmatilanteisiin yhdessä: esim. toiminnanharjoittajan esikäsittelyn haasteiden ratkominen
	Jätevesien esikäsittelyn investoinneilla voidaan vähentää vesihuoltolaitokselle aiheutuvaa haittaa, mutta myös laskea toiminnanharjoittajan käyttökustannuksia tai esim. vähentää prosessin hävikkiä, ympäristöinvestointeihin voi saada myös investointitukea
Hyvä julkisuus	Hyvä julkisuus: esim. vesihuoltolaitos tiedottaa toiminnanharjoittajan kanssa, kun teollisuusjätevesisopimus on solmittu tai yhteistyötä tai jäteveden laatua on saatu parannettua
	Yritykselle maine vastuullisena toimijana tärkeää

5 YLEISIMMÄT TEOLLISUUSJÄTEVESISOPIMUKSIIN LIITTYVÄT HAASTEET

Itämeren maissa yleisimpiä teollisuusjätevesien hallintaan liittyviä haasteita ja suosituksia niiden ratkaisemiseksi koottiin vuosina 2017–2020 toteutetussa BEST-hankkeessa¹⁷. Hankkeessa selvitettiin myös erityisesti Suomea koskevia haasteita¹⁸, joista keskeisimmät on listattu alla:

- Ympäristölupien ja teollisuusjätevesisopimusten roolit teollisuuden jätevesihuollossa ovat epäselvät
- Teollisuuden jätevesihuoltoon puuttuva aluepolitiikka voi hankaloittaa pienten vesihuoltolaitosten toimintaa
- Toiminnanharjoittajat eivät ilmoita vesihuoltolaitoksille poikkeuksellisista päätöistä, mikä voi johtaa teollisuusjätevesien ennakoimattomaan kuormitukseen jätevedenpuhdistamoilla
- Vanhojen teollisuusjätevesisopimusten päivittäminen tai muuttaminen voi olla hyvin hankalaa
- Teollisuusasiakkaat eivät ole tietoisia teollisuusjätevesien vaikutuksista vesihuoltolaitoksilla ja jätevedenpuhdistamoilla

Ympäristöministeriön toimeksiannosta tehdyn selvityksen Teollisuusjätevesiä koskevan lupasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA-hanke)¹⁹ mukaan vesihuoltolaitokset ovat usein halunneet, että jätevettä koskevista ehdoista päätetään luvassa, koska tällöin määräysten noudattamista valvoo viranomainen, joka voi rikkomustilanteissa puuttua asiaan hallinnollisin pakkokeinoin.

Keskeinen haaste teollisuusjätevesisopimusten laatimisessa on niiden yksityisoikeudellinen luonne ja perustuminen vapaaehtoisuuteen. Yksityisoikeudellisuuden vuoksi viranomaiset eivät voi puuttua sopimuksen sisältöön eivätkä sen noudattamiseen, mikä vaikeuttaa sopimusten neuvottelua ja seurantaa. Teollisuusjätevesien sääntelyä helpottaisi, jos jätevesien johtaminen viemäriin vaatisi luvan, eikä teollisuuden kanssa neuvoteltavaa sopimusta. Yhdyskuntajätevesidirektiivin ja IED:n muutokset voivat tuoda näihin lähitulevaisuudessa helpotusta, mikäli teollisuusjätevesien johtamiselle viemäriverkostoon ja puhdistamolle tullaan vaatimaan lupa tai ainakin näkemys vastaanottavalta vesihuoltolaitokselta.

Tässä hankkeessa valittiin käsittelyyn skenaarioita, joissa pyrittiin ratkaisemaan edellä listattuja haasteita. Tarkasteltavat skenaariot valittiin hankkeen ohjausryhmän kanssa. Hankkeessa järjestettiin kolme työpajaa, joissa valittuja haastavia tilanteita pyrittiin ratkaisemaan tärkeimpien sidosryhmien, kuten viranomaisten, ministeriöiden, vesihuoltolaitosten ja yritysten edustajien, kanssa.

¹⁷ BEST-hanke, Guidelines for the Management of Industrial Wastewaters, 2020, [linkki](#)

¹⁸ BEST-hankkeen keskeiset suositukset Suomelle, 2020, [linkki](#)

¹⁹ Teollisuusjätevesiä koskevan lupasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA), 2017, Ekoleima Ay & Enlawn Consulting Oy, [linkki](#)

Kyselyiden perusteella keskeisimmiksi haasteiksi nousivat seuraavat:

- Ympäristöviranomaisilta ei saada riittävää tukea teollisuuspäästöjen ja niistä aiheutuneiden haittojen kanssa, ympäristöviranomaisten seuranta lupamääräysten toteutumisessa puutteellista
- Seutupuhdistamoiden haasteet: eri kunnissa erilaisia sopimuksia, elinkeino- ja omistajapolitiikan vaikutukset teollisuusjätevesien hallintaan
- Toiminnanharjoittaja kieltäytyy osallistumasta sopimusneuvotteluihin tai viivästyttää neuvotteluita
- Sopimuksen ehtoja ei noudateta (raja-arvot ylittyvät, ei ilmoiteta päästöistä, ei tarkkailla jätevesiä jne.)

Seuraavassa luvussa esitetään toimintamalleja näihin skenaarioihin.

6 EHDOTETUT TOIMINTAMALLIT HAASTAVIIN TILAN- TEISIIN

6.1 YLEISIÄ SUOSITUKSIA SOPIMUSPROSESSEIHIN

6.1.1 Ensiaskeleet

Vesihuoltolaitokselta vaaditaan merkittävää sitoutumista neuvotteluprosessiin ja sopimusten seurantaan. Sopimukseen pääseminen voi vaatia joskus useita neuvottelukertoja ja sopimuksen muokkaamista moneen kertaan. Teollisuusjätevesisopimukseen tulisi siten pystyä varaamaan riittävästi resursseja.

Teollisuusjätevesisopimukseen liittyvissä haastavissa tilanteissa on suositeltavaa aloittaa ensin pehmeämmistä keinoista. Sopimusneuvotteluiden etenemisen tai sopimukseen liittyvien ristiriitojen ratkaisemisen kannalta on tärkeää, että vesihuollon ja toiminnanharjoittajan edustajat kohtaavat ja tutustuvat toisiinsa. Suosituksia sopimusneuvotteluiden ensiaskeleille on listattu alla.

- Pyydetään päästä tutustumiskäynnille toiminnanharjoittajan tiloihin. Tutustumiskäynnillä vesihuoltolaitos saa käsityksen toiminnanharjoittajan toiminnasta ja jätevesien muodostumisesta.
 - Laaditaan käynnistä muistio, johon kirjataan sovitut toimenpiteet ja mahdolliset epäselvyydet. Muistion kirjauksiin voidaan tukeutua myöhemmin sopimusneuvotteluissa.
 - Jos tämä ei muuten onnistu, tukea voi pyytää valvontaviranomaiselta tai kunnan ympäristötarkastajalta ja tehdä käynti yhdessä. Teollisuusjätevesioppaassa²⁰ suositellaan ympäristölupien käsittelyvaiheeseen käytäntöä, jossa pelastuslaitos, ympäristötarkastajat ja vesihuoltolaitos tekevät yhteistarkastuksia teollisuuslaitoksiin.
- Toiminnanharjoittajan edustajia voidaan pyytää vierailulle jätevedenpuhdistamolle, jolloin esitellään puhdistamon toimintaa ja mitä sen ylläpito vaatii.
- Kerrotaan yritykselle mahdollisista vaikutuksista, joita teollisuusjätevesillä on viemäriverkostossa tai jätevedenpuhdistamolla. Teollisuusjätevesioppaasta²⁰ saa tietoja teollisuusjätevesien vaikutuksista.
 - Kerrotaan yleisesti vesihuollon toiminnasta (esim. kustannukset tulee saada katettua taksoilla).
 - Vetoaminen puhdistamon ympäristölupaan: päästöjen rajoittaminen, jotta puhdistamon on mahdollista toimia ympäristöluvan mukaisella tavalla. Lietteen laatuksymysten tuominen esiin.
 - Tiedotuksessa voisi toimia apuna esim. esite teollisuusjätevesiin ja sopimuksien tarpeeseen liittyen.
- Toiminnanharjoittajalta pyydettyjen tietojen tarvetta voidaan perustella sillä, että puhdistamo on selvilläolovelvollinen siitä, minkälaisia vesiä puhdistamolle johdetaan.
- Ylläpidetään yhteystietoluetteloa: ajantasaiset yhteyshenkilöt (tarvittaessa erikseen sopimukseen liittyville ja teknisille asioille) ja päivystysnumerot.

²⁰ Teollisuusjätevesioppas, luku 3, 4. painos, Vesilaitosyhdistys, 2016

6.1.2 Sopimusneuvottelut

Sopimusneuvotteluissa on perusteltava selkeästi, miksi teollisuusjätevesisopimus on tarpeen, ja miksi sopimuksessa esitetyt ehdot ovat tarpeellisia vesihuoltolaitoksen ja jätevedenpuhdistamon toiminnan kannalta.

- Toiminnanharjoittajaa voi muistuttaa siitä, että liittymissopimuksella yritys on jo sitoutunut yleisiin toimitusehtoihin.
 - Ehdolla voi perustella mm. päästöjen rajoittamisen tarvetta silloin, kun teollisuusjätevesisopimusta ei ole tehty sekä vesihuoltolaitoksen korvausvastuun rajautumista niin, ettei vesihuoltolaitos korvaa kolmansien osapuolien aiheuttamia vahinkoja.
 - Yleisissä toimitusehdoissa on annettu myös rajoituksia viemäriin johdettavalle jätevedelle sekä mahdollisuus vesihuoltolaitokselle tehdä liittymis- ja käyttö Sopimuksesta erillinen sopimus teollisuuslaitoksen kanssa.
 - Kun teollisuusjätevesisopimus on laadittu, sopimuksessa sovitut asiat menevät aina yleisten toimitusehtojen ohi, jos ehdoissa on ristiriitaa.
- Jätevedenpuhdistamon ympäristöluvassa edellytetty selvilläolovelvollisuus puhdistamolle johdettavista teollisuusjätevesistä ja riittävän esikäsitteilyn varmistamisesta edellyttää käytännössä teollisuusjätevesisopimusten laatimista ja jäteveden laadun säännöllistä tarkkailua tarkkailuohjelman/tarkkailuvelvoitteen mukaisesti. Seutu- tai keskuspuhdistamoiden kohdalla vesihuoltolaitokset voivat vedota siihen, että puhdistamo edellyttää vesihuoltolaitoksia solmimaan teollisuusjätevesisopimuksia.
- Neuvotteluissa on oltava selkeät tavoitteet ja päivämäärät, jolloin asiaan viimeistään palataan. Jatkotoimenpiteistä sovitaan kirjallisesti (kirjaus muistioon tai esim. sähköpostiviestiin).

6.1.3 Sopimusehtojen noudattamisen seuraaminen

Kun teollisuusjätevesisopimus on saatu solmittua, on tärkeää seurata sopimusehtojen noudattamista ja raja-arvoissa pysymistä säännöllisesti. Tilanteen seuraaminen ja ennakointi on yksinkertaisempaa kuin kertyneiden ongelmien ratkominen jälkikäteen. Sopimusehtojen rikkomuksiin tulee puuttua ja tilanteita ratkoa yhdessä toiminnanharjoittajan kanssa.

- Analyysitulosten seuranta helpottaa, jos laboratoriota pyydetään keräämään pitoisuus- ja kuormitustulokset Excel-tiedostoon tai muuhun järjestelmään.
- Viimeistään säännöllisesti pidettävissä yhteistoimintapalavereissa käydään analyysitulokset läpi toiminnanharjoittajan ja vesihuoltolaitoksen välillä

6.1.4 Viranomaisyhteistyö

Haastavissa tilanteissa kannattaa hakea tukea ympäristöviranomaiselta, erityisesti jos toiminnanharjoittajan toiminnasta voi aiheutua vesistövaikutuksia. Ympäristöviranomaisella on oikeus pyytää tietoja ja tarvittaessa vaatia tarkkailua myös toiminnanharjoittajilta, joilla ei ole ympäristölupaa.

- Jos **toiminnanharjoittajalla on ympäristölupa**, voi tukea neuvotteluprosessiin ja teollisuusjätevesisopimuksen seurantaan hakea toiminnanharjoittajan lupavalvojalta.
- Jos **toiminnanharjoittajalla ei ole ympäristölupaa**, voidaan hakea tukea puhdistamon lupavalvojalta tai kunnan ympäristönsuojelusta. Valvontaviranomainen

voi olla mukana tukemassa neuvottelua ja tuoda esille vesistönsuojelun näkökulmia, mutta ei voi vaatia toiminnanharjoittajaa allekirjoittamaan sopimusta.

- Vesihuoltolaitos ja ympäristöviranomaiset voivat tehdä yhteistyötä myös muiden viranomaisten kanssa kuten rakennusvalvonnan tai terveystarkastajan kanssa, esimerkiksi ravintoloiden rasvaongelmissa, huoltamoiden öljynerottimien tarkastuksissa ja kiinteistön käytön tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa.

Liitteissä 1 ja 2 on esitetty yhteenvedot, joihin on tiivistetysti koottu eri haastaviin tilanteisiin sopivia toimintamalleja sekä eri toimijoiden rooleja.

6.2 TILANNE: SOPIMUSNEUVOTTELUT EIVÄT KÄYNNISTY TAI EDISTY

Lainsäädännöstä tulevia vaatimuksia ja velvoitteita

YSA 41 §: Toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittämään teollisuusjätevetensä niin, ettei mm. vesihuoltolaitoksen tai puhdistamon prosesseille tai laitteille, lietteen hyödyntämiselle tai työturvallisuudelle aiheudu haittaa. Vesihuoltolaitos voi kieltäytyä liittämästä laitoksen viemäriin kiinteistöä, mikäli esikäsittely ei ole riittävä. Koskee kaikkea luvanvaraista ja ei-luvanvaraista toimintaa.

YSL 6 § ja 7 §: Toiminnanharjoittajan selvilläolovelvollisuus, velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista.

YSL 8 §: Luvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan aiheutuvien päästöjen tarkkailu

YSL 15 §: Luvanvaraisen ja ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajan on ennakolta varauduttava toimiin onnettomuuksien ja muiden poikkeuksellisten tilanteiden estämiseksi ja niiden terveydelle ja ympäristölle haitallisten seurausten rajoittamiseksi.

YSL 172 §: Viranomaisen oikeus saada tietoja

YSL 175 §: Viranomainen voi kieltää yritystä jatkamasta määräysten vastaista menettelyä tai vaatia korjaamaan aiheutunut ympäristöhaitta ja selvittämään ympäristövaikutukset.

180 §: Viranomainen voi tarkastuksen nojalla antaa pilaantumista ehkäisevän määräyksen (mm. toiminnan rajoitus, tietojen antaminen)

VHL 18 §: Maksujen yleiset perusteet

MMa 24/11: Haitallisten metallien enimmäispitoisuudet lietepohjaisissa lannoitevalmisteissa

Asetus vesiympäristölle haitallisista aineista ja kokonaan kielletyt aineet (1022/2006): Purkuvesistönäkökulma sekä 4 § kielto päästää liitteen 1A aineita vesihuoltolaitoksen viemäriverkoston

6.2.1 Toiminnanharjoittaja kieltäytyy aloittamasta sopimusneuvotteluista

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittaja kieltäytyy aloittamasta sopimusneuvotteluista, mutta vesihuoltolaitokselle toiminnanharjoittajan toiminnasta voi silti olla haittaa tai riskiä. Yrityksellä ei mahdollisesti ole ympäristölupaa, tai siinä ei velvoiteta tekemään teollisuusjätevesisopimusta.

Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Vesihuoltolaitos voi lähestyä toiminnanharjoittajaa kirjeellä (dokumentoinnin tarkoituksena): Kirjeessä vaatimus, että neuvotteluiden on oltava käynnissä/valmiit tiettyyn päivään mennessä. Kirjeitä lähetetään tietty määrä ja riittävin, reagoinnin mahdollistavin väliajoin ennen muita toimenpiteitä.
- Jos kyseessä on uusi kiinteistö/toiminta, laitoksen voi kieltäytyä liittämästä kiinteistöä viemäriverkostoon, jos kiinteistöltä johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi vesihuoltolaitoksen toimintaa tai vesihuoltolaitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta (VHL 10 §). Myös YSA 41 §:ssä säädetään tilanteista, joissa vesihuoltolaitos voi kieltäytyä liittämästä kiinteistöä viemäriverkostoon.
 - Jos kyseessä kiireellinen tapaus, liittymissopimukseen voidaan kirjata ehtona, että liittäjän on tehtävä teollisuusjätevesisopimus vesihuoltolaitoksen kanssa.
- Vetoaminen yleisten toimitusehtojen kirjaukseen (soveltamisala), jossa tarvittaessa voidaan tehdä teollisuuslaitoksen kanssa liittymis- ja käyttösopimuksesta erillinen sopimus.
- Jos yrityksellä on ympäristölupa, jossa määrätään laatimaan teollisuusjätevesisopimus, voivat vesihuoltolaitos ja ympäristöluvan valvontaviranomainen kehottaa sopimuksen tekoon.
- Sopimusneuvotteluprosessin käynnistämistä tukevat erityisesti ympäristönsuojelulainsäädännön velvoitteet siitä, että toiminnanharjoittajan tulee olla tietoinen päästöjensä vaikutuksista ja vedenlaadusta, sekä rajoittaa päästönsä viemäriin mahdollisimman vähäisiksi sekä käsittelemään jätevetensä, jos niistä muutoin on haittaa.
 - Vetoaminen YSL 6 §, 7 §: selvilläolovelvollisuus, velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa päästöjä viemäriin (toiminta järjestettävä niin, että vahingot ehkäistävissä ennakolta)
 - YSL 15 §: luvanvaraisten ja ilmoituksenvaraisten toiminnanharjoittajien ennaltavarausvelvollisuus
- Selvitetään perusteellisesti, mitä kaikkia päästöjä ja haittoja teollisuustoiminnasta aiheutuu. Näyttö toiminnanharjoittajan aiheuttamista haitoista on avuksi: näytteenotto ja analyysit jätevesistä, kuvat viemäritukoksista yms. muiden alueen toimijoiden vaikutuksen poissulkeminen. Tämä voi vaatia vesihuoltolaitoksen omaa aktiivisuutta ja rahallista panostusta mm. omaan näytteenottoon.

6.2.2 Toiminnanharjoittaja ei vastaa yhteydenottoihin tai toimita pyydettyjä tietoja, tai tietoja jäteveden laadusta ei ole

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittaja ei lähetä vesihuoltolaitoksen pyytämiä tietoja teollisuusjätevesisopimuksen tarpeen arvioimiseksi tai sopimus pohjan laatimiseksi. Toiminnanharjoittaja viivyttää, eikä vastaa yhteydenottoihin, kun vesihuoltolaitos yrittää edistää sopimuksen laatimista.

Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Jos yrityksellä ei ole tietoa jäteveden laadusta, voidaan vedota YSL 6 §, jonka mukaan toiminnanharjoittaja on velvollinen olemaan tietoinen ympäristövaikutuksistaan ja tarvittaessa selvittämään viemäriin johdettavan jäteveden laadun.
- Pyydetään päästä tutustumiskäynnille. Jos tämä ei muuten onnistu, apua voi pyytää toiminnanharjoittajan lupavalvojalta tai kunnan ympäristötarkastajalta, jotka voivat lähestyä toiminnanharjoittajaa ja sopia yhteiskäynnistä.
 - Teollisuusjätevesioppaassa²¹ suositellaan ympäristölupien käsittelyvaiheen käytäntöä, jossa pelastuslaitos, ympäristötarkastajat ja vesihuolto-laitos tekevät yhteistarkastuksia teollisuuslaitoksiin.
 - Samassa yhteydessä voi ehdottaa pidettävän neuvottelu, jossa käydään lävitse teollisuusjätevesien vaikutuksia ja sopimuksen tarpeellisuutta.
- Viranomaisella on oikeus saada tietoja toiminnanharjoittajan toiminnasta (YSL 172 §, 180 §), vaikka yrityksellä ei olisikaan ympäristölupaa. Viranomaisen hallussa olevat tiedot ovat lähtökohtaisesti julkisia.

6.2.3 Toiminnanharjoittaja ei hyväksy vastaavia sopimusehtoja kuin muille yrityksille on asetettu ja sopimuksen teko viivästyy

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittaja pitää sopimusehtoja tai raja-arvoja liian tiukkoina ja vaatii lievennyksiä.

Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Julkisten toimijoiden kohdalla yleinen periaate on, että asiakkaita tulee kohdella tasapuolisesti. Siten yksittäisiä teollisuuslaitoksia ei voi asettaa erityisasemaan vaan yleisten sopimusperiaatteiden täytyy olla kaikille samat. Toimintaan ja toimialaan sidottuja yksittäisiä sopimusehtoja voidaan toki käyttää.
- Vetoaminen YSL 7 §: toiminnanharjoittajan on rajoitettava päästöt sekä ympäristöön että viemäriverkostoon mahdollisimman vähäisiksi.
- ELY-keskukselta voi pyytää apua neuvotteluihin ja taustatukea prosessiin: ELY-keskuksilla on myös ympäristön pilaantumisen ehkäisyä edistävä rooli, joten jos koetaan että puhdistamon lupavalvoja ylittää valtuutensa osallistumalla sopimusprosessiin, voi tähän pyytää apua Etelä-Savon ELY-keskuksen Vesihuoltoyksiköstä. ELY-keskusten päämäärä on, että jätevedenpuhdistamot toimivat lupamääräystensä puitteissa ja vesistöön kohdistuvat vaikutukset ovat mahdollisimman pieniä.
- Myös kunnan ympäristöviranomaiselta voi pyytää taustatukea neuvotteluihin.
- Mikäli toiminnanharjoittajan jätevesissä on korkeita haitta-ainepitoisuuksia, voi vedota lainsäädäntöön, jossa kielletään tai rajoitetaan viemäriin johdettavien ja purkuvesistöjen pitoisuuksia (Vna 1022/2006, YSA Liite 1) sekä lietepohjaisten lannoitevalmisteiden metallipitoisuuksia (MMM 24/11).

²¹ Teollisuusjätevesioppas, luku 3, 4. painos, Vesilaitosyhdistys, 2016

6.2.4 Toiminnanharjoittajan kanssa ei päästä sopuun kustannusten jaosta

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittaja ei hyväksy korotettua jätevesimaksua ja jäteveden esikäsittelyn investointitarpeita tai muita tarpeellisia ja perusteltuja lisäkustannuksia (esim. tarkkailuohjelman kustannukset), vaan vaatii alennusta maksuihin tai kieltäytyy korvausvelvollisuudesta.

Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1 sekä perustelut kustannustenjakoon luvusta 3.4.
- Maksujen suhteen voidaan vedota asiakkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja hyvän hallinnon periaatteisiin.
- VHL18 §:ssä säädetään, että vesihuoltolaitoksen perimien maksujen tulee kattaa kustannukset ja niissä voidaan huomioida jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Vesihuoltolain 18 §:n perusteluiden (HE 85/2000)²² mukaan katettavia kustannuksia voivat olla myös mahdolliset ympäristön- ja terveydensuojelusta aiheutuvat kustannukset.
- Saastuttaja maksaa -periaatteeeseen vetoaminen: Perustellaan, ettei kuluttajien tule joutua maksamaan teollisuuden jätevesistä aiheutuvia kohonneita jätevedenpuhdistuksen kuluja omissa vesimaksuissaan, vaan kohonneet kustannukset ohjataan toiminnanharjoittajien maksettavaksi esimerkiksi korotetun jätevesimaksun tai esikäsittelyinvestointien kautta.
- Jätevesimaksun korotuksen periaatteiden avaaminen:
 - Korotettuja jätevesimaksuja on Suomessa peritty 1970-luvusta lähtien, ja ne ovat teollisuudessa laajasti käytössä. Korotetun jätevesimaksun laskennassa käytetään paljon Teollisuusjätevesioppaassa²³ esitettyä laskentatapaa.
 - Korotettujen jätevesimaksujen tarkoituksena on kustannusten oikeudenmukaisen kohdistamisen lisäksi kannustaa toiminnanharjoittajaa kiinnittämään huomiota jäteveden laatuun sekä pitämään jäteveden pitoisuudet maltillisina ja tasolla, joka ei aiheuta puhdistamolle ylimääräistä kuormitusta ja puhdistuskustannuksia.
 - Yhtenäiset periaatteet korotettujen maksujen määräytymisessä lisäävät yhdenvertaisuutta.
- Toiminnanharjoittajan korvausvelvollisuuteen vetoaminen: Vesihuoltolaitos ei voi kantaa taloudellista riskiä, joka aiheutuu mahdollisista teollisuusjätevesien päästöistä, sillä niihin voi vaikuttaa ainoastaan toiminnanharjoittaja itse. Toiminnanharjoittajan tulee näissä tapauksissa kantaa myös taloudellinen vastuu. Tämä koskee erityisesti välillisten vahinkojen korvausvelvollisuutta.
 - Liittymissopimuksen kautta toiminnanharjoittajat ovat sitoutuneet yleisiin toimitusehtoihin, joissa rajataan vesihuoltolaitoksen korvausvastuu muiden aiheuttamista virheistä. Lähtökohtaisesti toiminnanharjoittajan korvausvelvollisuus kattaa myös vesihuoltolaitoksen muille asiakkaille ja kolmansille osapuolille aiheutetun haitan tai vahingon.
- Toiminnanharjoittajilla on selvilläöovelvollisuus (YSL 6 §) toimintansa vaikutuksista, joten tarkkailuohjelman kustannukset kuuluvat toiminnanharjoittajan maksettaviksi.

²² Hallituksen esitys Eduskunnalle vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi, HE 85/2000

²³ Teollisuusjätevesioppas, luku 5, 2016

6.2.5 Voimassa olevan sopimuksen ehtoja ei suostuta muuttamaan

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittaja on aikanaan sopinut teollisuusjätevesisopimuksen, jonka raja-arvot tai ehdot eivät enää ole asianmukaiset, tai sopimuksessa on aikanaan luvattu elinkeinopoliittisista syistä teollisuudelle edullisempia ehtoja kuin muille liittyjille.

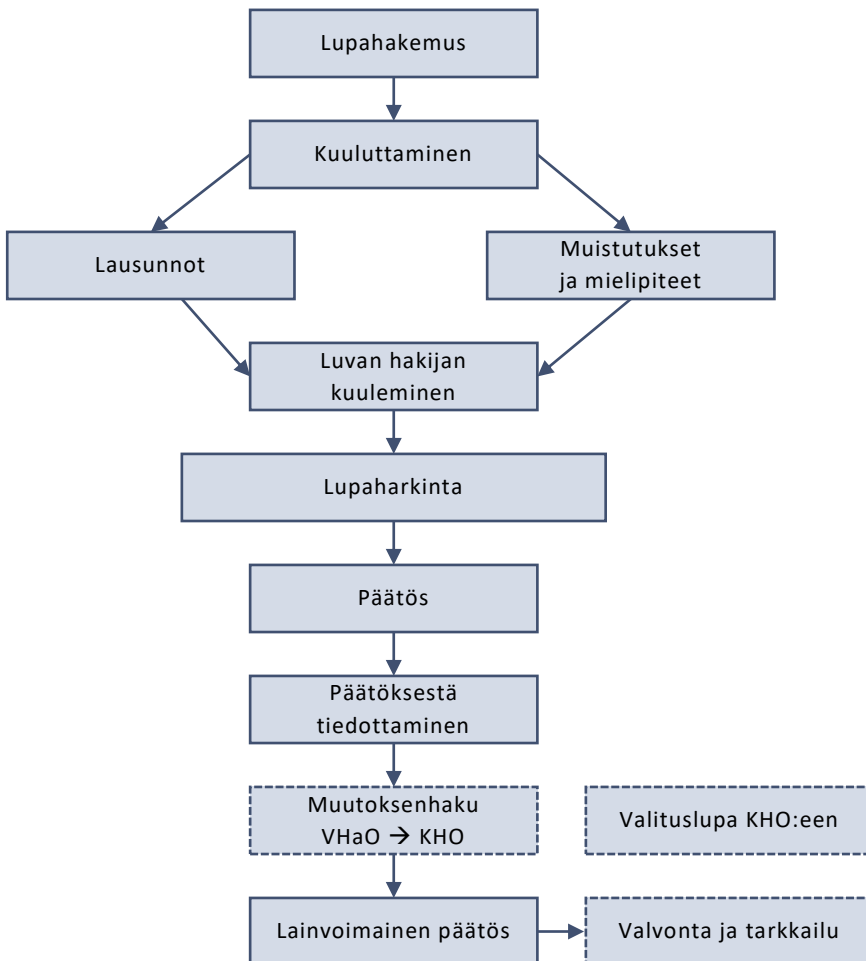
Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- ”Päivityskampanjat”: Sopimusten päivittäminen kaikkien toiminnanharjoittajien kanssa uudelle yhteiselle sopimus pohjalle ja vetoaminen yhdenvertaisuuteen.
- Esitettävä selkeät perusteet sopimuksen muuttamisen tarpeellisuudelle: jos nykyisen sopimuksen mukainen toiminta aiheuttaa vesihuoltolaitoksen toiminnalle haittaa tai riskiä, eritellään mitä kyseiset haitat tai riskit voivat olla.
- Voimassa olevan sopimuksen irtisanominen tai muutokset voimassa olevan sopimuksen ehtojen mukaisesti.
- Jos voimassa olevassa sopimuksessa toiminnanharjoittajalle on annettu kustannuksiin nähden liian alhaisia maksuja, voidaan maksujen korottamista perustella sillä, että liian alhaiset maksut voidaan EU:n säännösten mukaan katsoa laitto-maksi yritystueksi (ks. luku 6.4).
- Vesihuoltolain 18 §:n perusteluissa (HE 85/2000)²⁴ sanotaan seuraavaa: ”Vesihuollon välttämättömyyspalveluluonne huomioon ottaen pykälän 2 momentti edellyttäisi, että maksujen tulee kohtuullisia ja tasapuolisia. Kohtuullisuutta arvioidessa tulisi kiinnittää huomiota vesihuollon eri maksuista muodostuvaan kokonaisuuteen. Maksujen tasapuolisuuden vaatimus tarkoittaa, että soveltamisalan puitteissa eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai kunnan eri alueita ei aseteta perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan.”
 - Maksut voivat olla eri suuruisia silloin, kun sille on peruste, kuten esimerkiksi viemäriin johdettavan jäteveden määrä ja laatu (vesihuoltolain 19 §).
 - Lisäksi vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien asiakkaiden vesihuolto poikkeaa toisinaan kustannuksiltaan lain soveltamisalaan kuuluvien asiakkaiden (esimerkiksi asutuksen) vesihuollosta, mikä vaikuttaa perustellusti maksuihin.
- Vesihuollon maksujen tulee myös kattaa kustannukset (VHL 18 §) ja niissä voidaan huomioida jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä, kuten esimerkiksi keskimääräistä enemmän kuormittavat jätevedet.
- Yleisissä toimitusehdoissa on annettu tiettyjä kaikkia koskevia ehtoja esim. sallitulle pH:lle.
- Huolehditava, että uusia sopimuksia voidaan tarvittaessa muokata
 - Sopimukseen kirjataan riittävät perusteet muuttamiselle (myös yksipuolisesti): Täytyy olla mahdollisuus muuttaa ehtoja, jos myöhemmin selviää, että toiminnasta aiheutuu haittaa eikä asiaa ole pystytty ennakoimaan neuvottelujen aikana saatavilla olleiden tietojen perusteella
 - Tehdään määräaikainen sopimus (VVY:n/teollisuusjätevesioppaan suositus, tärkeää erityisesti, jos toiminta on uutta ja jäteveden laadusta ei ole tietoa).
- Uusissa sopimuksissa voidaan viitata yleisiin, vesihuoltolaitoksen erikseen määrittelemiin (esimerkiksi nettisivuilla julkaisemiin) raja-arvoihin ja määrittellä vesihuoltolaitoksen valtuudet muuttaa ko. raja-arvoja tarpeen vaatiessa

²⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi, HE 85/2000

6.2.6 Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia

Alla on listattu nykyisiä tai potentiaalisia ennakkotoimenpiteitä, joita käyttöön ottamalla teollisuusjätevesisopimusprosessia voi helpottaa. Monet ennakoivista toimista liittyvät toiminnanharjoittajan ympäristöluvan eri vaiheisiin. Kaavio ympäristölupaprosessin vaiheista on esitetty kuvassa alla (Kuva 6-1).

Kuva 6-1 Ympäristölupakäsittelyn vaiheet (kaavio muokattu ymparisto.fi²⁵ perusteella).

- Vesihuoltolaitoksen ja viranomaisten välinen yhteistyö – pidetään säännöllisesti palaverieita ja saatetaan ongelmat tietoon ympäristöviranomaiselle.
- Teollisuusjätevesisopimukseen on hyvä lisätä liitteeksi yleiset toimitusehdot ja selkeästi esitettävä sopimuksen ensisijaisuus liitteisiin nähden.
- Ympäristölupapäätöstä ei tulisi antaa ennen kuin on solmittu teollisuusjätevesisopimus. Sen lisäksi teollisuusjätevesisopimuksen raja-arvoja pitäisi kirjata lupamääräyksiin, varsinkin jos itse sopimus ei ole valmis ennen lupaa.
 - Ympäristölupaan ja sopimukseen raja-arvoja kirjatessa tulee huomioida lainsäädännössä mahdollisesti luvan voimassaolon aikana tapahtuvat muutokset niin, etteivät asetetut raja-arvot ”vanhene”.
 - Käytännössä sopimuksen yhdeksi muuttamisperusteeksi tulee asettaa lainsäädännön muutokset.

²⁵ ymparisto.fi, Ympäristölupa. Julkaistu 19.7.2022, päivitetty 22.8.2022, [linkki](#)

- Sopimuksissa lainsäädäntöön viitattava aina tarkennuksella ”kulloinkin voimassa oleva”.
 - Myös ympäristöluvuissa tulisi mainita lainsäädännön muutoksen vaikutus lupaehtojen sisältöön tai luvan muuttamiseen.
- Sopimuksessa saa asettaa lupaa tiukempia raja-arvoja, mutta niiden perustelu voi olla hankalaa. Siksi on tarpeen antaa riittävän tiukat raja-arvot jo ympäristöluvassa. Luvassa annetut raja-arvot auttavat erityisesti pieniä laitoksia, joilla ei ole resursseja panostaa sopimusten laatimiseen tai joiden neuvotteluasema merkittävän paikallisen toiminnanharjoittajan kanssa voi olla heikko.
- Vesihuoltolaitokset voivat lausunnolla vaikuttaa luvassa annettaviin raja-arvoihin. Ympäristölupahakemus tulee laittaa lausunnolle vesihuoltolaitokselle ja myös huomioida vesihuoltolaitoksen näkemys.
 - Ennen lausunnon antamista vesihuoltolaitoksen on syytä perehtyä huolella tapaukseen ja arvioida mahdollisia vaikutuksia toimintaansa.
 - Vesihuoltolaitoksen oma-aloitteinen edunvalvonta on tärkeää, se on tehokasta ja yksinkertaisempaa kuin asioiden ratkominen ainoastaan sopimusteitse.
- Ympäristöluvuissa annettu vaatimus raja-arvoista ja tarkkailuohjelmasta ei poista teollisuusjätevesisopimuksen tarvetta, sillä sopimuksissa sovitaan myös mm. vastuu ja korvausvelvollisuusasioita, yhteistoiminnasta, perittävistä maksuista ja ehtojen (mm. raja-arvojen ja tarkkailuohjelman) muuttamisesta tarvittaessa.
- YSL 52 §:n mukaan ympäristöluvassa tulee antaa tarpeelliset määräykset päästöjen rajoittamisesta ja raja-arvoista. YSL 67 §:ssä annetaan myös mahdollisuus määrätä jätevesien esikäsittelystä ympäristöluvassa tai ilmoituspäätöksessä. Raja-arvoihin tai esikäsittelyyn suoraan velvoittavia pykälä ei ole. Jäteveden käsittelyn keskeisten edellytysten tuominen toiminnanharjoittajan ja lupaviranomaisen tietoon on osa vesihuoltolaitoksen edunvalvontaa.
- Teollisuusjätevesisopimukseen kirjataan sopimuksen irtisanomisen ehdot sekä irtisanomislauseke, joka velvoittaa uusimaan sopimuksen, mikäli edellinen irtisanoetaan. Sopimuksessa olisi hyvä olla kirjaus, että ilman voimassa olevaa teollisuusjätevesisopimusta teollisuusjätevesiä saa johtaa viemäriin, ellei muuta ole erikseen kirjallisesti sovittu.
- Vesihuoltolaitoksen olisi hyvä tiedottaa toiminnanharjoittajia yleisesti teollisuusjätevesien mahdollisista vaikutuksista viemäriverkostoon ja puhdistamon toimintaan.
 - Tiedotustavaksi suositellaan esimerkiksi kaikelle teollisuudelle tasapuolisesti laadittavaa ja lähetettävää, epämuodollista esitettä.
 - Näin asia olisi tiedotettu toiminnanharjoittajille jo ennen mahdollisen sopimusneuvottelun käynnistämistä.
- Vesihuoltolaitoksen on suositeltavaa viestinnässään nostaa esiin ja kehua niitä toiminnanharjoittajia, jotka hoitavat teollisuusjätevesiasiansa hyvin ja esimerkiksi kun teollisuusjätevesisopimus on solmittu. Vesihuoltolaitoksien on kuitenkin syytä välttää toiminnanharjoittajien esittämistä julkisuudessa negatiivisessa yhteydessä, jotta yhteistyön rakentamista toiminnanharjoittajan kanssa ei vahingoiteta.

6.3 TILANNE: SOPIMUSEHTOJA EI NOUDATETA

Lainsäädännöstä tulevia vaatimuksia ja velvoitteita

YSA 41 §: *Toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittämään teollisuusjätevetensä niin, ettei mm. vesihuoltolaitoksen tai puhdistamon prosesseille tai laitteille, lietteen hyödyntämiselle tai työturvallisuudelle aiheudu haittaa. Vesihuoltolaitos voi kieltäytyä liittämästä laitoksen viemäriin kiinteistöä, mikäli esikäsittely ei ole riittävä. Koskee kaikkea luvanvaraista ja ei-luvanvaraista toimintaa.*

YSL 6 § ja 7 §: *Toiminnanharjoittajan selvilläolovelvollisuus, velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista. Koskee kaikkia toimijoita.*

YSL 8 §: *Luvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan aiheutuvien päästöjen tarkkailu*

YSL 175 §: *Viranomainen voi kieltää yritystä jatkamasta määräysten vastaista menettelyä tai vaatia korjaamaan aiheutunut ympäristöhaitta ja selvittämään ympäristövaikutukset.*

6.3.1 Toiminnanharjoittaja ei noudata teollisuusjätevesisopimuksen ehtoja

Lähtökohta:

Toiminnanharjoittajan kanssa on sovittu teollisuusjätevesisopimuksessa raja-arvoja jätevesien määrälle tai laadulle (pitoisuus- tai kuormitusraja-arvot). Toiminnanharjoittaja ei kuitenkaan pysy näissä raja-arvoissa, vaan raja-arvot ylittyvät jatkuvasti. Toiminnanharjoittaja rikkoo muita sopimuksen ehtoja, kuten häiriötilanteista tiedottamista tai esikäsittelyn rakentamista määräajassa.

Suosittelut toimintamallit:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Ehtorikkomuksiin puuttuminen vaatii tulosten seurantaa ja rikkomuksiin tulee puuttua mahdollisimman pian:
 - Laboratoriotulosten koostaminen Excel-taulukkoon tai yhteiseen tietojärjestelmään auttaa havaitsemaan raja-arvojen ylitykset (sekä toiminnanharjoittaja että vesihuoltolaitos), ja toisaalta selvittämään ylitysten syitä tai trendejä.
 - Raja-arvojen rikkomuksista lähetettävä kirjallinen huomautus ja selvityspyyntö, välittömästi kun rikkomus on havaittu.
 - Toiminnanharjoittajan kanssa yhteistyössä selvitetään, mistä päästö johtuu ja miten se on ratkaistavissa. Yhteistoimintaa kehitettävä suuntaan, jossa toiminnanharjoittaja oma-aloitteisesti ilmoittaa rikkomuksista ja syyt sille.
 - Toimenpiteille asetetaan määräaika, joka tiedotetaan yritykselle kirjallisesti.
- Säännöllisesti pidettävät yhteistoimintapalaverit ovat tärkeitä tulosten ja toimenpiteiden seurannan vuoksi.
- Vesihuoltolaitos muistuttaa toiminnanharjoittajaa sopimuksessa määritellyistä sanktioista ja vetoaa niihin (mm. vahingonkorvausvelvollisuus, mahdollinen sopimussakkolauseke).

- Mikäli muistutukset eivät tuota tulosta, otetaan käyttöön sopimuksen mukainen sakko-/korvausmenettely.
- Käydään paikan päällä tarkistuskäynnillä kunnan viranomaisen kanssa.
 - Käynnillä selvitetään mistä on kyse ja esitetään perustelut, miksi näin ei voida toimia ja mahdolliset vaikutukset ja riskit vesihuoltolaitoksen toimintaan. Tämän jälkeen edellytetään toimenpiteitä.
 - Viranomaisen laatii käynnistä muistion, johon voidaan kirjata mahdolliset epäselvät tekniset ratkaisut kiinteistöllä, sovellettavat lakipykälät ja jatko-toimenpiteet. Muistiota voi tarvittaessa esitellä myös kunnan sisäisissä kokouksissa, jos on tarve viedä asiaa eteenpäin.
- Vesihuoltolaitos toteuttaa kertaluontoista näytteenottoa selvittääkseen mitä kaikkia päästöjä ja haittoja teollisuustoiminnasta aiheutuu.
- Konkretisoidaan toiminnan vaikutuksia yrityksille, esimerkiksi kuvia pumppaamolta tukoksista tai likaantumisesta tai puhdistamon häiriintyneestä prosessista (ja mahdollinen näytteenotto) ja analyysi tukoksen tai haitan aiheuttaneesta aineksesta.
- Taustatuen pyytäminen ELY:n puhdistamon lupavalvojalta/vesihuoltoasiantuntijalta. ELY-keskukselta voi pyytää apua myös yleisesti (Etelä-Savon ELY-keskus, ympäristön pilaantumisen ehkäisyä edistävä rooli): ELY-keskuksella on intressi puhdistamoiden häiriöttömään toimintaan ja vesistövaikutusten vähentämiseen.
- Jos joudutaan tekemään huoltotoimenpiteitä, esimerkiksi pesuja, edellytetään yritykseltä aiheutuneiden kustannusten korvaamista.
 - Vesihuoltolaitoksen tulee kirjata ylös haitan korjaamisesta aiheutuneet kustannukset ja asiaan käytetty työmäärä.
 - Vesihuoltolaitoksen täytyy voida osoittaa, että haitta on peräisin yrityksen toiminnasta (syy-yhteys).
 - Korvausvastuu on olemassa kaikilla liittyjillä jo yleisten toimitusehtojen perusteella.
- Jos aiheutuu haittaa erityisesti vesistöön, viranomaisen voi edellyttää toiminnanharjoittajan jätevesien esikäsittelyä tai muuta keinoa päästöjen vähentämiseksi
 - YSL 175 §: Valvontaviranomainen voi kieltää sitä, joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua säännöstä tai määräystä, jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä taikka määrätä asianomaisen täyttämään muulla tavoin velvollisuutensa
 - YSL 7 §: Toiminnanharjoittajan on rajoitettava toimintansa päästöt ympäristöön ja viemäriverkostoon mahdollisimman vähäisiksi.
 - YSA 41 §: Vesihuoltolaitoksen viemäriin johdettavat teollisuusjätevedet ja muut pilaavia aineita sisältävät jätevedet on esikäsiteltävä asianmukaisella tavalla.

6.3.2 Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia

Alla on listattu nykyisiä tai potentiaalisia ennakkotoimenpiteitä, joita käyttöön ottamalla teollisuusjätevesisopimusten seuranta ja noudattamista voi helpottaa.

- Vesihuoltolaitoksen henkilökunnan on hyvä keskustella ja verkostoitua kunnan eri viranomaisten kanssa.
- Analyysitulosten seurannan helpottamiseksi tulosten raportointi Excel-tiedostoon tai erilliseen tietojärjestelmään, jossa näkyvillä kaikki analyysitulokset ja asetetut raja-arvot.
- Sopimuksessa oltava määritelty riittävät sanktiot, jotka ohjaavat sopimuksen mukaiseen toimintaan.
- Yleisenä kehitysehdotuksena neuvontapalveluiden lisääminen olisi tarpeen myös toiminnanharjoittajille, esim. toimialojen keskusliittojen kautta.

- Toiminnanharjoittajien neuvonta ei ole vesihuoltolaitoksen vastuulla, vaikka keskustelua kannattaakin käydä ja ongelmia pyrkiä ratkaisemaan yhdessä.
- Myös toiminnanharjoittaja voi hankkia konsultointiapua tilanteen selvittämiseen. YSL 8 § mukaan toiminnanharjoittajan käytettävissä on oltava toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä asiantuntemus.
- Yleisesti saatavilla olevat tietopankit kuitenkin helpottavat erityisesti pienten toimijoiden tilannetta. (Esim. Vemo-hanke).²⁶

6.4 TILANNE: ELINKEINO- JA OMISTAJAPOLITIikka VAIKUTAVAT SOPIMUSEHTOIHIN

Lainsäädännöstä tulevat vaatimukset ja velvoitteet

VHL 18 § – maksujen tulee kattaa kulut, niiden on oltava tasapuoliset ja niissä voidaan huomioida jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä

YSL 191 § – valitusoikeus viranomaisen antamasta päätöksestä

EU-säännökset – Euroopan unionin oikeuden mukaan valtiontuet yritystoiminnalle ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä

EU:n perussopimukset ja direktiivi 2004/35/CE: saastuttaja maksaa -periaate

6.4.1 Tiettyjen toiminnanharjoittajien suosiminen

Lähtökohta:

Kuntapäätäjiltä tulee painetta vesihuoltolaitokselle antaa toiminnanharjoittajalle muista liittyjistä, toiminnanharjoittajista tai kunnista poikkeavia sopimusehtoja tai vesihuoltomaksuja.

Suosittelut toimintatavat:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Teollisuusjätevedet voivat aiheuttaa aiheuttavat kohonneita kustannuksia jätevedenpuhdistuksessa. Kohonneet puhdistuskustannukset tulee kohdistaa aiheuttajalle. Vesihuoltolaissa (18 §) säädetään, että vesihuoltolaitoksen tulojen tulee kattaa kustannukset ja olla tasapuoliset ja kohtuulliset.
 - Jos teollisuus maksaa kustannuksiin nähden liian alhaisia maksuja tai ei vastaa jätevesien riittävästä esikäsittelystä, teollisuuden jätevesien käsittelyn kustannukset koituvat kaikkien asiakkaiden, myös kuluttajien maksettavaksi.
 - Alueellisten puhdistamoiden kohdalla kulut päätyvät toisten kuntien kuluttajien maksettavaksi.
- Vesihuoltolaitoksen tulee esittää omistajille ja kuntapäätäjille, ettei vesihuoltomaksujen kautta voida tukea yritystoimintaa.

²⁶ XAMK & LUT: Jätevesien haitta-aineiden vähentäminen yrityksissä, [linkki](#)

- Maksuja koskevien periaatteiden tarkastelu EU:n valtiontukisäännösten valossa: voiko kyseessä olla säännösten vastainen tuki, jos jätevesimaksut eivät kata vesihuoltolaitoksen kustannuksia?
- Kunnan muun johdon kanssa käytävä lävitse vesihuollon roolia: Toiminnanharjoittajia ei tulisi houkutella kuntaan lupaamalla heille sellaisia sopimusehtoja, jotka voivat vaikeuttaa vesihuoltolaitoksen toimintaan tai vesihuoltomaksuja, jotka eivät kata jätevesistä aiheutuvia kustannuksia.
 - Vesihuoltolaitosten ongelmat ja investointitarpeet nähdään usein vesihuoltolaitoksen omina ongelmina, jotka eivät koske muuta kunnan toimintaa.
 - Tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen: miksi vesihuoltolaitos on olemassa, mitä hankaluuksia voi aiheutua, jos toiminnanharjoittajia ei kohdella tasapuolisesti tai sopimusehdot eivät ole riittäviä (esim. huono maine, tyytymättömyys muissa yrityksissä, puuttuminen yritysten kilpailutilanteeseen).
 - Poliitikkojen kanssa käytävä läpi rajoitteet: esitetään lainsäädännön vaatimukset vesihuoltolaitokselle tai toimijoille.
 - Merkitys vesihuoltolaitoksen roolin selkeyttämisestä korostuu, jos kunnassa ei vesihuoltolaitoksella ole vakituista henkilöstöä, erityisesti erillistä johtoa.
 - Tiedotusta käydään läpi ensin vesihuollon työntekijöiden kanssa, tarvittaessa myös päättäjien kanssa ja asiakkaiden kanssa. Vesihuollon toiminnasta ei yleensä tiedetä kovin hyvin oman sektorin ulkopuolella.
 - Raportoidaan johtokunnalle vesihuoltolaitoksen toiminnasta (ml. puhdistamon ja teollisuuden jätevesitulokset).
 - Kunnan elinkeinojohtajalla tärkeä rooli: käytävä läpi mitä voidaan luvata yrityksille vesihuollon osalta. Miten esim. vesiliittymiä voidaan tarjota uusille teollisuusalueille.
 - Vesihuollon toimintaa on tarvittaessa käytävä toistuvasti läpi kunnan toimijoiden kanssa, koska poliittinen johto vaihtuu.

6.4.2 Eri kunnissa tehdään erilaisia sopimuksia

Lähtökohta:

Puhdistamoyhtiölle jätevesiään viemäröivät kunnat eivät tee teollisuusjätevesisopimuksia tai neuvottele sopimuksia tasapuolisesti, koska kustannukset eivät osu omaan kuntaan.

Suosittelut toimintatavat:

- Katso ensin yleiset toimintamallit luvusta 6.1.
- Jos keskuspuhdistamolla on määritetty raja-arvoja jätevedelle, nämä sitovat myös puhdistamolle jätevesiä johtavia vesihuoltolaitoksia ja siten myös kyseisten vesihuoltolaitosten toimialueiden teollisuuslaitoksia.
 - Toiminnanharjoittajien tasapuolisen kohtelun vuoksi yhteinen sopimus pohja viemäröintialueelle on suositeltava: yhteiset sopimusehdot ja -periaatteet koko viemäröintialueen yrityksille.
- Tarkistetaan, millaisia velvoitteita puhdistamon ja vesihuoltolaitoksen (kunnan) välisessä sopimuksessa on annettu:
 - Sopimuksessa tulisi ottaa kantaa viemäröitävän jäteveden laatuun. Edellytetäänkö sopimuksessa rajoittamaan teollisuuden kuormitusta ja laatimaan teollisuusjätevesisopimuksia?
 - Olosuhteiden tai lainsäädännön muuttuessa puhdistamoyhtiöllä on mahdollisesti tarve uudistaa vesihuoltolaitosten kanssa tehtävä jäteveden johtamissopimus niin, että siinä otetaan kantaa myös jäteveden laatuun

- (esim. maksun periminen jäteveden laadun mukaan ja/tai kuormitusrajat, mahdollisesti ylimenevästä kuormituksesta kalliimpi maksu).
- Esimerkkinä tapaus, jossa viemäröintisopimus irtisanottiin määräaikaisten loppuun, koska liittyneen vesihuoltolaitoksen viemäriverkostosta tuli sovittua kuormitusvarausta suurempi kuormitus. Irtisanotun sopimuksen tilalle neuvoteltiin uusi.
 - Suositus on, että koko viemäröintialueelle tehdään yhteinen teollisuusjätevesisopimus pohja ja sovitaan yhteisesti periaatteista, joita kaikki verkostoyhtiöt viemäröintialueella noudattavat.
 - Tehdään kolmikantainen teollisuusjätevesisopimus, jossa verkostoyhtiö ja puhdistamo molemmat osapuolia. Näiden tulee sopia sopimuksen ehdoista ensiksi keskenään ennen kuin sopimusta esitetään yritykselle.
 - Jos verkostoyhtiö neuvottelee sopimuksen, on sopimusehdot vähintäänkin hyväksyttävä puhdistamolaitoksella.
 - Yleisesti tärkeässä roolissa on yhteistyön kehittäminen verkoston omistajan ja jätevedenpuhdistamon välillä.

6.4.3 Ympäristöluvassa ei huomioida vesihuoltolaitoksen näkemystä

Lähtökohta:

Poliittisista syistä toiminnanharjoittajan ympäristölupaprosessissa ei kuunnella vesihuoltolaitoksen mielipiteitä.

Suosittelut toimintatavat:

- Mikäli yritykselle myönnetään uusi ympäristölupa, jossa annetut määräykset ja raja-arvot eivät ole vesihuoltolaitoksen lausunnoista huolimatta vesihuollon tarpeiden mukaisia, voi lupapäätöksestä valittaa Vaasan hallinto-oikeuteen 30 vuorokauden (YSL 191 §) kuluessa päätöksen antamisesta (ks. kaavio luvussa 6.2.6).
- Puhdistamon valvontaviranomaisen tehtävä on valvoa, että puhdistamon velvoitteet täyttyvät puhdistamolle kohdistuvista poliittisista paineista huolimatta.
 - Valvova viranomainen voi tarkastuksilla osoittaa mahdolliset teollisuusjätevesiä johtavien toiminnanharjoittajien lainvastaisuudet/säädösten noudattamatta jättäminen ja kehottaa korjaamaan ne.
 - Puutteiden kirjaaminen tarkastuskertomukseen ja tämän esittely myös päättäjille.
 - Kirjataan selkänäjäksi lainsäädännön velvoitteet.
 - Puhdistamon kapasiteetin riittämättömyys ja luparajojen ylittyminen voi oikeuttaa toimenpiteisiin toiminnanharjoittajaa kohtaa, esim. jäteveden esikäsittely.
 - Kun uusi teollisuustoimija on tulossa ja vaatii AVI:n lupaa, ELY-keskus antaa lausunnon ja katsoo vesiensuojelun kannalta vaatimuksia mm. esikäsittelylle, raja-arvoille ja tarkkailuohjelmalle.

6.4.4 Kehitysehdotuksia ja ennakoivia toimia

- Säännölliset tapaamiset puhdistamon ja vesihuoltolaitosten välillä: keskustelu minkälaisia ongelmia teollisuusjätevesistä aiheutuu, verkostoituminen jätevesiä puhdistamolle johtavien laitosten henkilökunnan kanssa.
- Tapaamiset kuntapäätäjien ja vesihuoltolaitosten välillä: tiedon lisääminen vesihuollon toimintaedellytyksistä ja roolista ja mitä yrityksille voidaan luvata.
- Yleisesti siirtyminen kunnallisista vesihuoltolaitoksista itsenäisempiin ja suurempiin alueellisiin vesihuoltolaitoksiin ehkäisee paikallispolitiikan vaikutusta vesihuoltoon.

6.5 PAKKOKEINOT JA SANKTIOT

Lainsäädännöstä tulevia vaatimuksia ja velvoitteita

YSA 41 §: Toiminnanharjoittaja on velvollinen esikäsittämään teollisuusjätevetensä niin, ettei mm. vesihuoltolaitoksen tai puhdistamon prosesseille tai laitteille, lietteen hyödyntämiselle tai työturvallisuudelle aiheudu haittaa. Vesihuoltolaitos voi kieltäytyä liittämästä laitoksen viemäriin kiinteistöä, mikäli esikäsittely ei ole riittävä. Koskee kaikkea luvanvaraista ja ei-luvanvaraista toimintaa.

YSL 27 §: Yleinen luvanvaraisuus (jos voi aiheutua vesistön pilaantumista): jos kyseessä ei ole suoraan lupaa vaativa toiminta, voi luvan tarvetta tarkastella uudelleen ja mahdollisesti sitä kautta vaatia raja-arvoja ja teollisuusjätevesisopimusta

YSL 89 §: Luvan muutos: AVI voi laittaa vireille ympäristöluvan muutoksen, jotta viemäripäästöjen rajoittamista voitaisiin hakea uuden ympäristöluvan määräysten kautta

YSL 175 §: Viranomainen voi kieltää yritystä jatkamasta määräysten vastaista menettelyä tai vaatia korjaamaan aiheutunut ympäristöhaitta ja selvittämään ympäristövaikutukset.

180 §: Viranomainen voi tarkastuksen nojalla antaa pilaantumista ehkäisevän määräyksen (mm. toiminnan rajoitus, tietojen antaminen)

6.5.1 Yleistä

Lähtökohtaisesti on pyrittävä siihen, että ratkaisuun päästään vesihuoltolaitoksen ja toiminnanharjoittajan välisellä vuoropuhelulla ja tarjoamalla toiminnanharjoittajalle perusteluita ja kannustimia huolehtia jätevesiin liittyvät velvoitteensa. Eri toimiin velvoittavia laskipykälä voi ensin käyttää perusteluna ja uhkana, jolloin niiden käyttöönotto ei toivottavasti ole tarpeen. Viranomaiselta voi ensin pyytää asiantuntija-apua tai tukea neuvotteluprosessiin ja tutustumis- tai tarkastuskäynneille.

Viranomaisilla on kuitenkin mahdollisuus käyttää hallintopakkomennettelyä, mutta tätä ja tutkintapyyntöä poliisille ei tule käyttää kevyin perustein. Viranomaisten toimenpiteet tai julkisuushaitta todennäköisesti hankaloittavat vesihuoltolaitoksen ja toiminnanharjoittajan välistä yhteydenpitoa ja yhteistyötä entisestään. Järeillä toimilla ei myöskään tule perusteettomasti uhkailla, vaan toimet pitää tarvittaessa kyetä ottamaan käytäntöön, jotta niistä olisi hyötyä.

Näiden keinojen lisäksi vesihuoltolaitoksella on mahdollisuus teollisuusjätevesisopimuksen ja tarvittaessa myös liittymissopimuksen irtisanomiseen sekä akuuteissa tilanteissa jäteveden vastaanoton keskeyttämiseen.

Tässä esitetyt toimintamallit ovat hyvin poikkeuksellisia, eikä niihin tukeutumista suositella. Kyseiset reitit voivat kuitenkin olla mahdollisia viimeisenä keinona, jos kaikki muut mahdolliset keinot on jo käytetty ja toiminnanharjoittajasta aiheutuu puhdistamon tai viemärin toiminnalle haittaa.

6.5.2 Ympäristölupavelvollisuuden liittyvät keinot

Jos toiminnanharjoittajan toiminta aiheuttaa merkittävää kuormitusta viemäriverkostoon tai sitä kautta ympäristöön, mutta teollisuusjätevesiä ei rajoiteta ympäristöluvan kautta, on mahdollista hakea luvan avaamista tai ympäristölupavelvollisuuden tarkistamista:

- Jos yrityksellä ei ole ympäristölupaa, mutta toiminta voi aiheuttaa vesistön pilaantumisen riskin (esim. aiheuttaa puhdistamolle kuormitusta tai haittaa), voi vesihuoltolaitos YSL 27 §:n perusteella laittaa vireille luvanvaraisuuden tarkastelun.
 - Jos toiminta on ilmoituksenvaraista tai rekisteröityä, myös ilmoituksenvaraisuuden tai rekisteröinnin kaikki vaatimukset tulee täytyä
- Jos toiminnanharjoittajan ympäristöluvassa ei ole annettu määräyksiä teollisuusjätevesiin liittyen, ja niistä aiheutuu vesihuoltolaitokselle haittaa, haitan kärsijänä vesihuoltolaitoksella on oikeus laittaa vireille luvan muuttaminen (YSL 89 §). Tätä kautta teollisuusjätevesiin voitaisiin mahdollisesti puuttua päivitettävässä ympäristöluvassa asettamalla siihen teollisuusjätevedelle määräyksiä.
 - Tästä suositeltavaa ensin keskustella ELY-keskuksen ja AVI:n kanssa. Itse hakemus on vapaamuotoinen ja vaatii vankat perustelut. Hakemus laitetaan vireille AVI:in.

6.5.3 Hallintopakkokeinot ja tutkintapyyntö

Viranomaisen on mahdollista käyttää hallintopakkomenettelyä, jos toiminnanharjoittajan ympäristöluvan lupamääräyksiä tai muita lain määräyksiä ei ole noudatettu. Hallintopakkomenettelyssä viranomainen voi uhkaa käyttäen velvoittaa ryhtymään toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Uhka voi olla sakko tai teettämisuhka. Pääasiassa tehosteeksi määrätään sakkoseuraamus.

Hallintopakkomenettelyä vaativat keinot eivät ole nopeita eivätkä vastaa akuuttiin tilanteeseen. Hallintopakkomenettelyn vaiheita ovat kehoitus, kuuleminen, määräys ja sen täytäntöönpano. Kehotus voi monesti olla riittävä. Hallintopakko on pitkä tie: hallintopakkomenettely on kaksivaiheinen asettamis- ja tuomisemispäätöksineen. Päätöksistä on valitusmahdollisuus, mikä voi johtaa asian käsittelyyn KHO:ssa asti.

Alla on esitetty hallintopakkokeinoihin liittyviä rajauksia, vastuita ja valtuuksia.

- Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on valta puuttua toiminnanharjoittajan toimintaan, jos vesistöille voidaan osoittaa aiheutuvan haittaa tai edes riskiä (esim. riski ylivuodoille) toiminnanharjoittajan toiminnasta. Viranomainen voi ottaa kantaa ja perustella toimenpiteitä riskeillä.
 - 172 § koskee valvonta- ja lupaviranomaisen oikeutta saada tietoja, kulkea toiminnanharjoittajan kiinteistöllä ja ottaa näytteitä.
 - 175 § perusteella viranomainen voi määrätä toiminnanharjoittajan lopettamaan säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan sekä selvittä-

mään toiminnan ympäristövaikutukset. Viranomaisen voi siis määrätä toiminnanharjoittajan selvittämään kuormitustaan. Tämä koskee myös yrityksiä, joilla ei ole ympäristölupaa.

- 180 §: Jos teollisuustoiminta ei ole luvanvaraista, ilmoituksenvaraista eikä rekisteröitävää toimintaa, kunnan ympäristöviranomaisen voi hankkia tietoja tai antaa määräyksiä tarkastuksen perusteella.
- 182 §: akuutissa tilanteessa viranhaltija voi antaa väliaikaisen määräyksen, mm. toiminnan keskeyttäminen. Lopullisen päätöksen tekee kuitenkin viranomaisen

Usein hallintopakkoapäätöksen kanssa samanaikaisesti tehdään tutkintapyyntö poliisille. Tutkintapyynnön tekee yleensä sama viranomaisen, joka tekee hallintopakkoapäätöksen.

Tutkintapyyntö ei itsessään korjaa teollisuuden toimintaa, vaan tarkoitus on selvittää, onko toiminnassa syyllistytty rikolliseen menettelyyn. Sen lopputulemana voidaan määrätä sakkoja sekä korvaukset aiheutuneesta vahingosta, mutta poliisi ei määrää toiminnanharjoittajan toiminnan muuttamisesta. Tutkintapyyntö vaikuttaa toki yritykseen negatiivisen julkisuuden kautta.

- Vesihuoltolaitos voi tehdä tutkintapyynnön, jos teollisuudesta tulee kuormitusta tai haitta-aineita, minkä johdosta puhdistamon toiminta heikkenee aiheuttaen ympäristön pilaantumista.

6.5.4 Irtisanomistilanteet

Alla on esitetty teollisuusjätevesisopimusten ja muiden niihin liittyvien sopimusten irtisanomiseen liittyviä ja vaikuttavia seikkoja.

Voimassa olevan teollisuusjätevesisopimuksen irtisanominen, jotta voidaan neuvotella uusi tilalle

- Irtisanomisehtoihin ja -aikaan vaikuttaa se, onko niistä mainintaa sopimuksessa
- Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen voi irtisanoa, mutta irtisanomisajan pitää olla kohtuullinen. Tyypillisesti irtisanomisaika on tällaisissa asioissa kuukausia tai yli vuoden.
- Irtisanomiseen vaikuttaa olennaisesti vesihuoltolaitoksen monopoliasemaan verrattava asema sopimusten tekemisessä. Erityisiä perusteluja esim. sopimuksen kohtuuttomuudesta ei vesihuoltolaitokselta edellytetä, mutta toki on hyvä esittää perusteeksi esim. se, että hinta ei kata kustannuksia tai teollisuusjätevesi vaarantaa puhdistamon toiminnan.
- Mahdollisesta irtisanomisesta kannattaa keskustella ensin ympäristöviranomaisen kanssa.
- Huomioitava, että edellisen sopimuksen irtisanominen ei välttämättä tarkoita, että uuden neuvottelu helpottuu vaan voi aiheutua sopimukseton tila.
- Sopimuksen alussa jo tarve määritellä, että ilman voimassa olevaa sopimusta teollisuusjätevesiä ei saa johtaa viemäriin, ellei toisin ole kirjallisesti sovittu.

Käyttö sopimuksen/Liittymissopimuksen irtisanominen

- Vesihuoltolaitoksella on tietyissä tapauksissa oikeus kieltäytyä vastaanottamasta jätevesiä (VHL §10, YSA 41 §).

- Myös yleisissä toimitusehdoissa on määritelty missä tilanteissa ja minkälaisilla ehdoilla laitos saa irtisanoa liittymis- ja käyttösopimuksen (Vesihuoltolaitoksen yleiset toimitusehdot, kohdat 3.13, 3.14, 3.5.3).²⁷
- Käyttösopimuksen tai liittymissopimuksen irtisanomisen toimeenpaneminen edellyttäisi käytännössä viemärin tulppaamista. Tilanteessa tulee arvioida kaikki toimenpiteet ja seuraukset, jota päätös vesien vastaanoton lopettaminen aiheuttaisi.
- Tämä, kuten kaikki teollisuuden toimintaan puuttuvat tai korvausvelvollisuutta vaativat toimenpiteet, tarvitsevat vahvan näytön siitä, että juuri kyseisen toiminnanharjoittajan toiminnasta aiheutuu haittaa. Näyttötaakka on tältä osin vesihuoltolaitoksella.

²⁷ Suomen Vesilaitosyhdistys ry, 2016: Vesihuoltolaitoksen yleiset toimitusehdot. Vesilaitosyhdistyksen julkaisusarja nro 62.

7 KEHITYSKOhteet

7.1 SUOSITUKSIA JA KEHITYSEHDOTUKSIA

7.1.1 Suosituksia vesihuoltolaitoksille

Neuvotteluissa suositellaan käyttämään pehmeitä keinoja ja neuvotteluita ensin, mutta tässä julkaisussa on kuvattu myös muita toimenpiteitä, joita erityisen hankalissa tilanteissa voi käyttää. Alla on nostettu esiin keskeisimpiä suosituksia vesihuoltolaitoksille, eri aihealueisiin liittyen.

Yleinen yhteydenpito ja tiedotus

- Vesihuoltolaitoksen olisi hyvä tiedottaa toiminnanharjoittajia yleisesti teollisuusjätevesien mahdollisista vaikutuksista viemäriverkostoon ja puhdistamon toimintaan.
- Vesihuollon ja toiminnanharjoittajien tapaamiset ja neuvottelut kasvokkain, tutustumiskäynnit vuoroin yritykseen ja puhdistamolle.
- Vesihuoltolaitoksen henkilökunnan keskustelu ja verkostoituminen kunnan eri viranomaisten kanssa. Alueellisen puhdistamon tapauksessa suositellaan verkostoitumista muiden viemärintialueen vesihuoltolaitosten kanssa.
- Yhteydenpito myös valvontaviranomaisiin ja heidän pitämisensä ajan tasalla vesihuollon haasteista.
- Vesihuoltolaitokset voivat viestinnässään nostaa esiin ja kehua niitä toiminnanharjoittajia, jotka hoitavat teollisuusjätevesiasiansa hyvin. Vältetään toiminnanharjoittajien esittämistä julkisuudessa negatiivisessa yhteydessä.

Teollisuusjätevesisopimusten suhde muihin sopimuksiin ja ehtoihin

- Laitosten välisiin sopimuksiin maininta teollisuusjätevesien johtamisen määräyksistä, sopimusten sopimisesta ja kuormitusehdoista.
- Vesihuoltolaitoksen tulee olla aktiivinen ja laatia lausuntoja viemärintialueella toimivan teollisuuden ympäristölupahakemuksiin. Vesihuoltolaitoksen tulee perehtyä huolella tapaukseen ennen lausunnon laatimista.
 - Ympäristölupapäätöstä ei tulisi antaa ennen kuin on solmittu teollisuusjätevesisopimus.
 - Sen lisäksi teollisuusjätevesisopimuksen raja-arvoja pitäisi kirjata lupamääräyksiin, varsinkin jos itse sopimus ei ole valmis ennen lupaa.

Teollisuusjätevesisopimusten sisältö

- Teollisuusjätevesisopimukseen kirjataan sopimuksen irtisanomisen ehdot sekä irtisanomislauseke, joka velvoittaa uusimaan sopimuksen, mikäli edellinen irtisanoetaan. Sopimuksessa olisi hyvä olla myös kirjaus, että ilman voimassa olevaa teollisuusjätevesisopimusta teollisuusjätevesiä saa johtaa viemäriin, ellei muuta ole erikseen kirjallisesti sovittu.
- Viemärintialueelle voitaisiin tehdä yhtenäinen teollisuusjätevesisopimuksen mallipohja, johon kirjattaisiin ne keskeiset periaatteet, joita verkostoyhtiöt pyrkisivät viemärintialueella noudattamaan .
- Aluepuhdistamoille kolmikantainen teollisuusjätevesisopimus, jossa verkostoyhtiö ja puhdistamo molemmat osapuolia. Nämä sopivat sopimuksen ehdoista ensiksi keskenään ennen kuin sopimusta esitetään yritykselle.

Koska teollisuusjätevesisopimuksella ei ole lainsäädännöllistä roolia ja se on yksityisoikeudellinen sopimus, viranomaisten puuttumismahdollisuudet sopimusprosessin haasteisiin tai sopimuksen sisältöön ovat heikot. Tämän takia tärkeä kiinnittää

huomiota sopimusprosessiin, jossa luodaan yhteistyötä, sekä panostaa teollisuuden ympäristölupiin annettaviin lausuntoihin.

7.1.2 Kehitysehdotuksia

Lainsäädännön tuen puuttuessa teollisuusjätevesisopimuksille voisi saada selkänöjää, jos yleisiin toimitusehtoihin ja liittymissopimukseen laaditaan sopimuksia koskevia muokkauksia:

- Liittymissopimuksia laadittaessa voidaan edellyttää toiminnanharjoittajaa selvittämään vesihuoltolaitokselta teollisuusjätevesien viemärintikelpoisuus ja teollisuusjätevesisopimuksen tarve.
- Teollisuusjätevesisopimuksen tekemisen edellyttäminen yhtä aikaa liittymissopimuksen kanssa helpottaisi tilannetta.
- Yleisiin toimitusehtoihin maininta, että asiakkaan on noudatettava (yleisissä toimitusehdoissa annettujen raja-arvojen lisäksi) myös muita vesihuoltolaitoksen asettamia yleisiä raja-arvoja.
- Yleisissä toimitusehdoissa tai liittymissopimuksessa tulisi olla nykyistä selkeämpi kirjaus, että vesihuoltolaitoksen vaatimuksesta teollisuuslaitoksen on tehtävä jätevesien johtamisesta liittymis- ja käyttösopimuksesta erillinen teollisuusjätevesisopimus.

Varsinkaan pienillä toiminnanharjoittajilla ei välttämättä ole tietoa tai resursseja ratkaista jätevesiin teknisiä ongelmia. Myös teollisuudelle tulisi olla saatavilla neuvontaa asioiden hoitamiseen, esimerkiksi miten saada esikäsittelyprosessi toimimaan kunnolla. Neuvonnan järjestäminen ei kuitenkaan voi olla vesihuoltolaitosten vastuulla, vaan toiminnanharjoittajalla on vastuu hankkia riittävä osaaminen ja asiantuntemus käyttöönsä.

Yleisesti siirtyminen kunnallisista vesihuoltolaitoksista itsenäisempiin ja suurempiin alueellisiin vesihuoltolaitoksiin ehkäisee paikallispolitiikan vaikutusta vesihuoltoon.

7.2 YMPÄRISTÖLUVAN ROOLI

Monet teollisuusjätevesien laatua ja johtamista koskevat säännökset ovat voimassa ainoastaan ympäristöluvan kautta. Mikäli niitä ei ole huomioitu ympäristöluvassa sellaisenaan, on lainsäädännöllinen tuki huomattavasti kevyempi. Ylipäätään ympäristölupa antaa kuitenkin selkänöjää, lupamääräyksistä riippuen, sillä ympäristölupa sitoo toiminnanharjoittajaa ja sitä valvoo viranomainen, jolla on mahdollisuus käyttää hallinnollisia pakkokeinoja ja oikeus pyytää erilaisia selvityksiä. Tällöin tulee kuitenkin olla kyseessä luvan määräyksen tai muun lain määräyksen rikkominen.

Yritysten ympäristöluvanvaraisuutta on kevennetty, ja esimerkiksi pienet elintarvikeyritykset ovat ilmoitusvelvollisia. YSL 27 § mukaan kuitenkin ympäristölupa on oltava toiminnalle, josta voi aiheutua vesistöjen pilaantumista. Tällä perusteella ja todistamalla teollisuusjätevesistä aiheutuneen haitan voisi toiminnanharjoittajan teollisuusjätevesien kuormitukseen päästä käsiksi, jos toiminnanharjoittajan toiminnan nähdään edellyttävän ympäristölupaa.

KETJUA-hankkeessa²⁸ selvitettiin vesihuoltolaitosten käytäntöjä ja perusteita teollisuusjätevesisopimusten laatimiselle ja päivittämiselle. Teollisuusjätevesioppaan²⁹ mukaan teollisuusjätevesisopimuksia on laajimmin laadittu toiminnanharjoittajille, joilla on ympäristölupa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että ympäristöluvissa on edellytetty teollisuusjätevesisopimuksen tekemistä. Eri sopimus pohjia vertailtaessa sopimus pohjiin on myös usein saatettu kirjata viranomaisten asettamat velvoitteet perusteeksi tarkistaa sopimuksen ehtoja.

KETJUA-selvityksessä tehdyn kyselyn mukaan enemmistö vesihuoltolaitoksista näki, että sopimuksen sijaan teollisuuden jätevesiä koskevat ehdot pitäisi antaa ympäristöluvassa jätevesilaitoksen lausunnon perusteella.

Joskus aloite sopimukseen tulee toiminnanharjoittajalta, jonka luvassa sopimus on määrittänyt. Vesihuoltolaitos ei yleensä ilman aktiivista perehtymistä ole tietoinen kaikista alueen yrityksistä ja niiden päästöistä, ja selvitys vaatii resursseja. Ympäristölupien kautta tapahtuva teollisuusjätevesiin liittyvä säätely vähentäisi vesihuoltolaitoksen taakkaa. Lupamääräyksissä ei pidä olettaa, että riittävät rajoitukset teollisuusjätevesien laadulle voidaan saavuttaa yksityisoikeudellisten neuvottelujen kautta.

Jos toiminnanharjoittajan ympäristöluvassa ei edellytetä teollisuusjätevesisopimusta eikä säädellä mitenkään teollisuusjätevesien laatua, eikä mikään muu keino ole tuottanut tulosta, voi vesihuoltolaitos haitankärsijänä hakea muutosta ympäristölupa. Vastavasti jos yrityksellä ei ole ympäristölupaa, mutta sen aiheuttaman teollisuusjätevesikuormituksen voi katsoa aiheuttavan vesistön pilaantumisen riskiä, voidaan kyseisen toiminnanharjoittajan luvanvaraisuuden tarve tarkastella uudelleen. Tällaisten reittien hyödyntäminen on kuitenkin viimeinen keino, johon tarttumista tulee punnita huolella ja vasta, kun kaikki muut keinot on käytetty tuloksetta.

7.3 YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN VIRANOMAISTEN KANSSA

Yhteistyötä vesihuoltolaitosten ja ympäristöviranomaisten kanssa voisi monella paikkakunnalla tiivistää. Teollisuuden ympäristölupia myöntämisessä ja valvonnassa tulisi nykyistä paremmin ottaa huomioon teollisuusjätevesien vaikutukset viemäriin, puhdistamolle ja vastaanottavaan vesistöön. Viranomaisen valppautta ja kommunikointia vesihuoltolaitoksen kanssa tarvittaisiin jo toiminnanharjoittajien ympäristölupien hakuvaiheessa, jos toiminnasta aiheutuu teollisuusjätevesiä tai on riski haitallisten aineiden päätyemisestä viemäriin.

Yhteistyössä viranomaisten kanssa voidaan myös pyrkiä ratkomaan haastavia tilanteita teollisuusjätevesisopimusten kanssa tai jos sopimusta ei toiminnanharjoittajan kanssa saada aikaan. Riskinä on, että viranomaisen ei välttämättä osaa neuvoa tai auttaa vesihuoltolaitosta haastavissa tilanteissa.

Viranomaisten toiminnassa alueellisia eroja on todettu ainakin ympäristölupalausuntojen pyytämässä vesihuoltolaitoksilta, lupien määräysten täyttymisen seuraamisessa sekä yleisessä valmiudessa tukea vesihuoltolaitosta teollisuusjätevesiin liittyvissä ongelmissa. Osin tämä johtuu resursseista, esim. kunnalliset ympäristönsuojeluviranomaiset voivat joutua hoitamaan hyvin laajaa kenttää, eivätkä ole välttämättä spesifisti vesihuoltoasiantuntijoita, mutta myös henkilöiden ja virastojen välisistä eroista.

²⁸ Teollisuusjätevesiä koskevan lupasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA), 2017, Ekoleima Ay & Enlawin Consulting Oy, [linkki](#)

²⁹ Teollisuusjätevesiöppä, luku 3, 4. painos, 2016

Lupavalvojen/ympäristöviranomaisten roolia pitää selkeyttää, jotta viranomaiset voivat ja uskaltavat puuttua teollisuusjätevesiin ja olla mukana vaatimassa sopimusten tekemistä. Esimerkiksi ympäristöluvassa vaaditaan, että käytössä on paras saatavilla oleva tekniikka teollisuusjätevesien käsittelyyn, ei vesien viemärointi jätevedenpuhdistamolle tuolloin ole riittävä ratkaisu, etenkin jos teollisuusjätevesien laatu poikkeaa merkittävästi yhdyskuntajätevesistä.

Tavoitetilana on, että teollisuusjätevesisopimuksista ja teollisuusjäteveden raja-arvoista pitäisi olla määrätty jo toiminnanharjoittajan ympäristöluvassa. Nykyisin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin velvoittaminen luvissa on kuitenkin tulkinnanvaraista ja tähän olisi tarvetta saada selkeä lainsäädännöllinen tuki. Tilannetta parantaisi myös se, jos teollisuusjätevesisopimukset laadittaisiin automaattisesti kaikille yrityksille, joille se on teollisuusjätevesien määrän tai laadun kannalta tarpeellista (ks. luku 3.3).

Yksi selkeä peruste vesihuoltolaitoksille teollisuusjätevesisopimuksen vaatimiseen olisi, jos ympäristölupapäätöksissä määrättäisiin toiminnanharjoittaja selvittämään teollisuusjätevesien viemärointikelpoisuus. Toisaalta vesihuoltolaitos voi myös liittymissopimuksia laadittaessa edellyttää vesien viemärointikelpoisuuden selvitystä.

Koska lainsäädäntö ei edellytä teollisuusjätevesisopimuksen laatimista, viranomaisten mahdollisuudet puuttua teollisuusjätevesisopimukseen liittyviin haasteisiin ovat rajalliset. Lainsäädäntöä kehittämällä teollisuusjätevesisopimusten laatiminen voisi merkittävästi helpottua. Mikäli sopimisvelvoite ja sopimuksen raamit tulisivat lainsäädännöstä, teollisuusjätevesisopimusten aikaansaaminen ei jäisi yksin vesihuoltolaitoksen vaivannäön ja sinnikkyuden tulokseksi. Esimerkkinä vastaavista lainsäädännön veloitteesta sopimukseen on jätelainsäädännön edellyttämä sopimisvelvoite pakkaustuottajien ja kuntien kesken: laajennettuun tuottajavastuuseen liittyvissä sopimuksissa on sopimusvapaus, mutta raamit ja sopimisvelvoite tulevat jätelaista.

Uudessa yhdyskuntajätevesidirektiivin luonnoksessa on esitetty, että teollisuusjätevesien viemäroinnille tarvitsisi valtuutuksen viranomaiselta ja että viranomaisen tulisi konsultoida viemäriverkostoa ja/tai puhdistamoja operaivaa tahoa ennen valtuutuksen myöntämistä. Siten tulevaisuudessa lainsäädäntö teollisuusjätevesien suhteen tulee todennäköisesti muuttumaan.

LÄHDELUETTELO

AFRY Finland Oy, 2020, Guidelines for the Management of Industrial Wastewaters, BEST-hanke, saatavilla: https://bestbalticproject.eu/wp-content/uploads/2020/09/BEST_Guidelines_for_Management_of_Industrial_Wastewaters.pdf

AFRY Finland Oy, 2020, BEST-hankkeen keskeiset suositukset Suomelle, BEST-hanke, saatavilla: https://bestbalticproject.eu/wp-content/uploads/2021/04/National-annex_Finland_fi-1.pdf

Ekoleima Ay & Enlawn Consulting Oy, 2017, Teollisuusjätevesiä koskevan lupasääntelyn keventämismahdollisuudet (KETJUA), saatavilla: <https://ym.fi/documents/1410903/38678498/Teollisuusj%C3%A4tevesi%C3%A4+koskevan+s%C3%A4%C3%A4ntelyn+kevent%C3%A4minen.pdf/d6b787d8-020e-0c2a-be61-1ee811a7e014/Teollisuusj%C3%A4tevesi%C3%A4+koskevan+s%C3%A4%C3%A4ntelyn+kevent%C3%A4minen.pdf?t=1605684950447>

Euroopan komissio, 2022, Teollisuuspäästädirektiivin luonnos, tiedote, 5.4.2022, saatavilla: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dbfb29f2-b61d-11ec-b6f4-01aa75ed71a1>

Euroopan komissio, 2022, IED Impact Assessment, 5.4.2022, saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022SC0111&qid=1678103861531>

Euroopan komissio, 2022, Yhdyskuntajätevesidirektiivin luonnos, 26.10.2022, käänös suomeksi saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022PC0541>

Hallituksen esitys eduskunnalle vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi, HE 85/2000, saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000085#idm45843169965184>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu & LUT-yliopisto, 2022, Jätevesien haitta-aineiden vähentäminen yrityksissä, saatavilla: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitystoiminta/jatevesien-haitta-aineiden-vahentaminen-yrityksissa>

Kuntaliitto, Hyvän hallinnon perusteet (verkkosivu), viitattu 27.4.2023, <https://www.kuntaliitto.fi/laki/kunnan-paatoksenteko/hyvan-hallinnon-perusteet>

Kuntaliitto, Valtiontuki (verkkosivu), viitattu 27.4.2023, <https://www.kuntaliitto.fi/laki/kunnat-yhtiot-ja-markkinat/valtioneuvosto>

Vesilaitosyhdistys, 2016, Teollisuusjätevesiopas, 4. painos, Vesilaitosyhdistyksen julkaisusarja nro 50

Vesilaitosyhdistys, 2016, Vesihuoltolaitoksen yleiset toimitusehdot, Vesilaitosyhdistyksen julkaisusarja nro 62

Lainsäädäntö

Ympäristösuojelulaki (527/2014)

Ympäristönsuojeluasetus (713/2014)

Vesihuoltolaki 119/2001

Maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista (24/11)

Valtioneuvoston asetus vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista 1022/2006

Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017)

Yhdyskuntajätevesidirektiivi 91/271/ETY (UWWTD)

Teollisuuden päästödirektiivi 2010/75/EU (IED)

Ennakkotapaukset

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 2013:164 (16.10.2013)

Vaasan hallinto-oikeuden päätös 576/2022 (31.5.2022)

Vaasan hovioikeuden tuomio 22/104724 (4.2.2022, lainvoimainen)

Liite 1: Yhteenveto toimenpiteistä haastavissa tilanteissa

	Neuvotteluita ei saada käyntiin	Toiminnanharjoittaja ei toimita tietoja tai niitä ei ole	Sopimusneuvottelu viivästyy, koska toiminnanharjoittaja ei hyväksy sopimusehtoja tai raja-arvoja	Sopimusneuvottelu viivästyy, koska toiminnanharjoittaja ei hyväksy maksukorotusta tai muita lisäkustannuksia	Nykyisen teollisuusjätevesisopimuksen ehtoja ei suostuta tukentamaan	Toiminnanharjoittaja ei noudata teollisuusjätevesisopimuksen ehtoja	Politiista painetta antaa joillekin toimijoille/kunnille lievenpiä ehtoja	Aluepuhdistamon liittyjäkunnat eivät tee tasapuolisia sopimuksia	Toiminnanharjoittajan ympäristöluvassa ei huomioida vesihuoltolaitoksen mielipiteitä
Huom! Tämä matriisi yksinkertaistettu kuvaus monimutkaisista tilanteista. Matriisi on tarkoitettu yleiskuvan hahmottamiseksi. Suosittelemme tutustumaan raportin tarkempiin kuvauksiin toimintamalleista ja tarkistamaan aina ajantasaisen lainsäädännön									
Merkkien selitykset x = toimenpide voi soveltua kuvattuun tilanteeseen									
Tutustumiskäynnit puolin ja toisin, yhteydenpito	x	x				x			
Vetoaminen puhdistamon ympäristö lupaan (selvilläolovelvollisuus, ympäristöluvan ehtojen mukainen toiminta)	x	x			x				x
Vesihuoltolaitos voi selvittää teollisuusjätevesien laatua (omalla kustannuksellaan) taustatiedoksi ja argumenttien tueksi	x		x	x	x	x			
Vesihuoltolaitoksen edunvalvonta: ympäristölupien lausunnot, raja-arvot									x
Tarkastuskäynti viranomaisen kanssa, kirjataan epäkohdat muistioon, jota esitellään tarvittaessa päätäjille	x	x				x	x	x	x
Yhteisen teollisuusjätevesisopimusohjan laatiminen koko viemäröntialueelle							x	x	
Vetoaminen asiakkaiden kohteluun tasapuolisesti - Yhdenvertaisuusperiaate on hyvän hallinnon oikeusperiaate	x		x	x	x		x	x	
Vetoaminen saastuttajaa maksaa -periaatteeeseen (EU-säännökset)				x			x	x	x
Vetoaminen: Vesihuoltolaitos ei voi kantaa taloudellista riskiä, joka aiheutuu mahdollisista teollisuusjätevesien päästöistä (vesihuoltolaitoksen korvausvastuu määriteltä yleisissä toimitusehdossa)				x			x	x	
Vetoaminen EU:n valtioneuvoston päätöksiin: taksat jotka eivät kata kustannuksia voidaan katsoa kielletyksi tukimuodoksi					x	x	x	x	
Vetoaminen YSL 6 §: toiminnanharjoittajan selvilläolovelvollisuus	x	x			x				
Vetoaminen YSL 7 §: toiminnanharjoittajan velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa päästöjä viemäriin			x		x	x	x		
Vetoaminen YSL 15 §: luvanvaraisten ja ilmoituksenvaraisten toiminnanharjoittajien ennaltavarautusvelvollisuus	x	x	x		x				
Vetoaminen Vesihuoltolaki 18 §: vesihuoltolaitoksen maksujen tulee kattaa kustannukset, maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset, maksuissa voidaan huomioida jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä				x	x		x	x	
Vetoaminen lainsäädännössä annettuihin pitoisuusrajoihin (mm. päästökielto Vna 1022/2006, metallien pitoisuudet puhdistamolietteenä MMMa 24/11)			x						
Taustatuen pyytäminen puhdistamon valvontaviranomaiselta: valvontaviranomaisen tehtävä on valvoa, että puhdistamon velvoitteet täyttyvät (mm. poliittisista intresseistä riippumatta)	x	x	x	x	x	x	x	x	x
YSL 191 §: valitusoikeus viranomaisen antamasta päätöksestä									x
YSL 89 : vesihuoltolaitos voi laittaa vireille luvan tarkistuksen (hakemus AVI:in)	x		x		x				
YSL 27 § : yleisen luvanvaraisuuden tarkistaminen - ympäristölupa on oltava toimintaan, josta saattaa aiheutua vesistön pilaantumista	x		x		x				
YSL 172 §: valvonta- ja lupaviranomaisella on mm. oikeus saada tietoja, kulkea toiminnanharjoittajan kiinteistöllä ja ottaa näytteitä	x	x				x			
YSL 175 §: viranomainen voi mm. määrätä toiminnanharjoittajan lopettamaan säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan ja määrätä toiminnanharjoittajan riittävässä määrin selvittämään toiminnan ympäristövaikutukset	x	x	x	x	x	x			
YSL 180 §: jos teollisuus toiminta ei ole luvanvaraista, ilmoituksenvaraista eikä rekisteröitävää toimintaa, kunnan ympäristöviranomainen voi hankkia tietoja tai antaa määräyksiä tarkastuksen perusteella	x	x		x	x	x			
YSL 182 §: kiellon tai määräyksen (175 §) voi antaa tai 181 §:ssä tarkoitettujen keskeyttämisen suorittaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen puolesta kiireellisessä tapauksessa tämän määräämä viranhaltija	x	x		x	x	x			
Tutkintapyyntöjen tekeminen, jos teollisuudesta tulee huormitusta tai haitta-aineita, minkä johdosta esim. puhdistamon toiminta heikkenee aiheuttaen ympäristön pilaantumista	x	x	x	x					
Teollisuusjätevesisopimuksen irtisanominen sopimuksen ehtojen mukaan (Suositellaan keskustelemaan ensin ympäristöviranomaisen kanssa)					x				
Liittymis- ja käyttösopimuksen irtisanominen yleisten toimitusehtojen mukaisesti	x	x	x	x	x	x			

Liite 2: Yhteenveto vastuu- ja yhteistyötahoista haastavissa tilanteissa

	Vesihuoltolaitos	Puhdistamon valvontaviranomainen (ELY)	Toiminnanharjoittajan valvontaviranomainen (ELY/kunta)	Kunnan ympäristösuojelu (viranhaltija/viranomainen)	ELY-keskus (edistämistölli)	AVI	Terveystarkastaja	Rakennustarkastaja	Pollisi	Kunnan elinkeinojohtaja
Huom! Tämä matriisi yksinkertaistettu kuvaus monimutkaisista tilanteista. Matriisi on tarkoitettu yleiskuvan hahmottamiseksi. Suosittelemme tutustumaan raportin tarkempiin kuvauksiin toimintamalleista ja tarkistamaan aina ajantasaisen lainsäädännön.										
Merkkien selitykset x = vastuu/valtuudet vedota/ottaa käyttöön y = taholta voidaan hakea yhteistyötä/tukea o = voidaan käyttää argumenttina oman näkemyksen tueksi tälle taholle										
Tutustumiskäynnit puolin ja toisin, yhteydenpito	x	y	y	y						
Vetoaminen puhdistamon ympäristölupaan (selvällövelvollisuus, ympäristöluvan ehtojen mukainen toiminta)	x	x	x							
Vesihuoltolaitos voi selvittää teollisuusjätevesien laatua (omalla kustannuksellaan) taustatiedoiksi ja argumenttien tueksi	x									
Vesihuoltolaitoksen edunvalvonta: ympäristölupien lausunnot, raja-arvot	x									
Tarkastuskäynti viranomaisen kanssa, kirjataan epäkohdat muistioon, jota esitellään tarvittaessa päätäjille	x	y	x	x			y	y	y	o
Yhteisen teollisuusjätevesisopimus pohjan laatiminen koko viemäröntialueelle	x				y					
Vetoaminen asiakkaiden kohteluun tasapuolisesti – Yhdenvertaisuusperiaate on hyvän hallinnon oikeusperiaate	x	y	y	y						o
Vetoaminen saastuttaja maksaa -periaatteeseen (EU-säännökset)	x	y	y	y						o
Vetoaminen: Vesihuoltolaitos ei voi kantaa taloudellista riskiä, joka aiheutuu mahdollisista teollisuusjätevesien päästöistä (vesihuoltolaitoksen korvausvastuu määritelty yleisissä toimitusehdoissa)	x				y					o
Vetoaminen EU:n valtioneuvoston päätöksiin: taksat jotka eivät kata kustannuksia voidaan katsoa kielletyksi tukimuodoksi	x				y					o
Vetoaminen YSL 6 §: toiminnanharjoittajan selvällövelvollisuus	x	y	y	y						
Vetoaminen YSL 7 §: toiminnanharjoittajan velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa päästöjä viemäriin	x	y	y	x						
Vetoaminen YSL 15 §: luvanvaraisten ja ilmoituksenvaraisten toiminnanharjoittajien ennaltavarautusvelvollisuus	x		y							
Vetoaminen Vesihuoltolaki 18 §: vesihuoltolaitoksen maksujen tulee kattaa kustannukset, maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset, maksuissa voidaan huomioida jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä	x				y					o
Vetoaminen lainsäädännössä annettuihin pitoisuusrajoihin (mm. päästökielto Vna 1022/2006, metallien pitoisuudet puhdistamolietteisessä MMMa 24/11)	x	x	x		y					
Taustatuen pyytäminen puhdistamon valvontaviranomaiselta: valvontaviranomaisen tehtävä on valvoa, että puhdistamon velvoitteet täyttyvät (mm. poliittisista intresseistä riippumatta)		o				y				o
YSL 191 §: valitusoikeus viranomaisen antamasta päätöksestä	x	y			y	o				
YSL 89 : vesihuoltolaitos voi laittaa vireille luvan tarkistuksen (hakemus AVI:in)	x	y				x				
YSL 27 § : yleisen luvanvaraisuuden tarkistaminen - ympäristölupa on oltava toimintaan, josta saattaa aiheutua vesistön pilaantumista	x	y		y		x				
YSL 172 §: valvonta- ja lupaviranomaisella on mm. oikeus saada tietoja, kulkea toiminnanharjoittajan kiinteistöllä ja ottaa näytteitä		x	x							
YSL 175 §: viranomaisen voi mm. määrätä toiminnanharjoittajan lopettamaan säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan ja määrätä toiminnanharjoittajan riittävässä määrin selvittämään toiminnan ympäristövaikutukset		x	x	x						
YSL 180 §: jos teollisuustoiminta ei ole luvanvaraista, ilmoituksenvaraista eikä rekisteröitävää toimintaa, kunnan ympäristöviranomaisen voi hankkia tietoja tai antaa määräyksiä tarkastuksen perusteella				x						
YSL 182 §: kiellon tai määräyksen (175 §) voi antaa tai 181 §:ssä tarkoitettua keskeyttämisen suorittaa kunnan ympäristösuojeluviranomaisen puolesta kiireellisessä tapauksessa tämän määräämä viranhaltija				x						
Tutkintapyyntöjen tekeminen, jos teollisuudesta tulee kuormitusta tai haitta-aineita, minkä johdosta esim. puhdistamon toiminta heikkenee aiheuttaen ympäristön pilaantumista	x	y		y					x	
Teollisuusjätevesisopimuksen irtisanominen sopimuksen ehtojen mukaan (Suositellaan keskustelemaan ensin ympäristöviranomaisen kanssa)	x			y						
Liittymis- ja käyttö sopimuksen irtisanominen yleisten toimitusehtojen mukaisesti	x			y						